

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Trávení volného času dětí na 2. stupni základní školy

Bakalářská práce

Autor:	Lucie Kostková
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Knotková
Oponent práce:	doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor: Lucie Kostková

Studium: P19P0235

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: Trávení volného času dětí na 2. stupni základní školy

Název bakalářské práce AJ: Spending free time of children in the middle school

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá trávením volného času dětí na druhém stupni základní školy.

Teoretická část bude zaměřena na pojem volný čas, na jeho charakteristiku, přínos a význam v životě školáka a faktory, které ovlivňují způsob jeho trávení.

Empirická část bude prezentovat výsledky dotazníkového šetření, které bude provedeno na 2. stupni základní školy. Cílem práce je získání informací o tom, jakým způsobem žáci tráví volný čas, a jak jejich trávení volného času ovlivňují sociální sítě a další faktory.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha : Portál, 2004. ISBN 80- 7178-927-5

KAPLÁNEK, M. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha : Portál 2017. ISBN 978-80-262-1250-8

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Alena Knotková

Oponent: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 13.1.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Trávení volného času dětí na 2. stupni základní školy vypracovala pod vedením vedoucí práce Mgr. Alenou Knotkovou, samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 1. 5. 2022

Lucie Kostková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí své bakalářské práce Mgr. Aleně Knotkové za odborné vedení, cenné rady a poznámky při psaní mé práce.

Dále děkuji celé své rodině za podporu při studiu a učitelům vybrané základní školy a gymnázia v Královéhradeckém kraji za pomoc s dotazníkovým šetřením.

Anotace

KOSTKOVÁ., Lucie. *Trávení volného času dětí na 2. stupni základní školy*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 50 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá trávením volného času dětí na druhém stupni základní školy, tj. obdobím pubescence. Teoretická část s oporou o odbornou literaturu v první kapitole Volný čas a jeho pedagogické ovlivňování vymezuje definici pojmu volný čas, význam volného času pro rozvoj dítěte, funkce výchovy ve volném čase, nové trendy ve výchově volného času, výchovu mimo vyučování a její zařízení a zájmovou činnost v životě dětí. Druhá kapitola Starší školní věk jako období velkých změn popisuje tělesné, duševní a sociální změny ve vztazích u dospívajících dětí. Třetí kapitola Faktory ovlivňující trávení volného času dětí se věnuje působícím činitelům jako je prostředí, rodina, vrstevníci, škola a média. Empirické šetření je realizováno kvantitativním výzkumem pomocí polostrukturovaného dotazníku. Výzkumný vzorek je tvořen dětmi 6.–9. tříd vybrané základní školy a nižšího gymnázia v Královehradeckém kraji. Cílem dotazníkového šetření je zjistit, jakým způsobem tráví žáci druhého stupně svůj volný čas.

Klíčová slova: volný čas, zájmová činnost, mládež, pubescence

Annotation

KOSTKOVÁ, Lucie. *Trávení volného času dětí na 2. stupni základní školy*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 50 s. Bachelor Thesis.

This bachelor thesis deals with free time of primary school children (pubescents) and the way they spend it. The theoretical part with the support of professional literature in the first chapter Free time and its pedagogical influence defines the definition of free time, the importance of free time for child development, the function of free time education, new trends in free time education, education outside teaching and its facilities and interest activity in children's lives. The second chapter, Older School Age, as a period of great changes, describes the physical, mental, and social changes in relationships in pubescents. The third chapter Factors influencing children's free time deals with influential factors such as the environment, family, peers, school, and the media. Empirical research is carried out by quantitative research using a semi-structured questionnaire. The research sample consists of children 6.-9. classes of a selected primary school and lower grammar school in the Hradec Králové region. The aim of the questionnaire survey is to find out how secondary school pupils spend their free time.

Keywords: free time, hobby, youth, pubescence

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č.13\2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum.....

Podpis studenta.....

Obsah

Úvod	9
1 Volný čas a jeho pedagogické ovlivňování.....	10
1.1 Definice pojmu volný čas	10
1.2 Význam volného času pro rozvoj dítěte	11
1.3 Funkce výchovy ve volném čase	12
1.4 Nové trendy ve výchově	13
1.5 Výchova mimo vyučování a její zařízení	15
1.6 Zájmová činnost v životě dospívajících dětí.....	18
2 Starší školní věk jako období velkých změn.....	21
2.1 Tělesné změny	21
2.2 Duševní a emoční změny	22
2.3 Sociální změny ve vztazích.....	23
3 Faktory ovlivňující trávení volného času dětí.....	25
3.1 Prostředí	25
3.2 Rodina	26
3.3 Vrstevníci	27
3.4 Masmédia.....	28
3.5 Škola	29
4 Empirické šetření.....	30
4.1 Výzkumná sonda, cíl a stanovení hypotéz.....	30
4.2 Použité metody	31
5 Analýza výsledků dotazníkového šetření.....	33
5.1 Prezentace výsledků dotazníkového šetření	33
6 Diskuse.....	45
Závěr	47
Seznam použitých literárních zdrojů.....	48
Seznam použitých elektronických zdrojů.....	50
Seznam grafů.....	51
Seznam tabulek	52
Přílohy.....	53

Úvod

Volný čas je důležitou součástí života člověka v každém věku. Jeho význam je však pro každého odlišný. Většina lidí ve svém volném čase hledá zábavu, odpočinek a rozptýlení od pracovního života. Někteří tráví svůj volný čas pasivně četbou knih, relaxací, sledováním televize či hraním na počítači. Jiní naopak sportem nebo jiným aktivním pohybem.

Zvlášť v životě dětí má volný čas nezastupitelný význam. Volný čas dětem poskytuje prostor k poznávání sebe, druhých i života. Dále umožňuje seberealizaci, uspokojování potřeb a osobnostní rozvoj. Nejen z výchovných důvodů je žádoucí ovlivňovat volný čas dětí, neboť nemají dostatek zkušeností a informací, aby se orientovaly v nabídkách volnočasových aktivit. Děti proto potřebují nenásilné a citlivé vedení, které rodiče využívají k pomoci při výběru vhodných volnočasových aktivit a tím předcházejí vzniku sociálně patologických jevů.

Problematika volného času je dnes velice aktuální. Souvisí hlavně s civilizačními onemocněními a se sedavým způsobem života dnešní populace, která z velké části netráví svůj volný čas aktivně. A právě děti a mladiství potřebují nejvíce ve svém volném čase pohyb, hlavně z hlediska jejich fyzického a psychického vývoje.

Téma trávení volného času dětí jsem si vybrala, jelikož bych se ráda v budoucnu věnovala ovlivňování volného času dětí, např. ve školní družině, školním klubu či jiném výchovném zařízení.

Bakalářská práce má teoreticko-empirický charakter. Teoretická část vymezuje volný čas a jeho pedagogické ovlivňování, starší školní věk jako období velkých změn a faktory, které ovlivňují trávení volného času dětí. Empirická část je realizována pomocí kvantitativního výzkumu. Hlavní výzkumnou metodou byl zvolen polostrukturovaný dotazník. Šetření probíhalo v 6.–9. třídách ve vybraných školách, přesněji na druhém stupni základní školy a na nižším gymnáziu v Královéhradeckém kraji.

Ve své bakalářské práci jsem využila metodu literární, obecně logickou metodu, analýzu, syntézu, metodu komparativní a metodu dotazování.

1 VOLNÝ ČAS A JEHO PEDAGOGICKÉ OVLIVŇOVÁNÍ

1.1 Definice pojmu volný čas

Volný čas prošel ve 20. století prudkým vývojem. Podstatně narostl jeho rozsah a dosah, vliv a význam pro život jednotlivce, věkových a sociálních skupin, celé mladé generace i společnosti. V důsledku vývoje společnosti i volného času samého se proměňovaly obsahy a způsoby jeho naplňování a zejména ve druhé polovině 20. století nabývaly na tempu a dosažitelnosti. V proměnách doby se rozvíjely také přístupy člověka k této oblasti, která dnes prostupuje celý jeho život (Hájek et al., 2010).

Je hodně způsobů, jak volný čas definovat a správně popsat, protože volný čas nemá ještě přesně zakotvené vymezení. Proto jsem se rozhodla vybrat ty nejvhodnější definice, které za mě volný čas nejlépe vystihují.

Volný čas je doba, kdy si člověk může svobodně vybrat a vykonávat aktivity, které mu přinášejí potěšení, rozptýlení, zábavu a rekreaci a tím obnovuje své fyzické a duševní schopnosti, popřípadě může obnovovat i schopnosti kreativní (Němec et al., 2002).

Volný čas hraje v životě člověka důležitou roli. Je to čas na relaxaci, načerpání energie na další aktivity a zábavu. To je například, když se lidé setkávají se svými blízkými nebo tráví tento čas sami. Pro někoho to může být čas radosti, zábavy, štěstí, ale pro někoho může být zdrojem osamělosti, negativity a možných problémů (Pospíšilová, 2010).

Volný čas se podle Hájka et al. (2010) stal nedílnou součástí života a vzdělávání každého člena společnosti. Především se volný čas stal významným pro děti a mládež v jejich rozvoji, výchově a vzdělávání.

Průcha et al. (2003) volný čas chápou jako čas, který si člověk může řídit podle svého úsudku a zájmů. Volný čas je zbývající časový úsek, který zbude z běžného čtyřiaadvacetihodinového dne po práci, vyřizování rodinných a domácích prací a po péči o vlastní fyzické potřeby, včetně spánku.

Hofbauer (2004) vymezuje volný čas jako dobu mimo aktivity podřízené jiným povinnostem vyplývajících ze sociálních rolí, zejména pracovních závazků a potřebě udržet a rozvíjet svůj život.

Podle Kaplánka (2017) je hlavním důvodem oddělení pracovního času od času volna rozmach kapitalismu, který směřoval k racionálnímu odlišení života na odvětví závazků a volného času, a také na odvětví veřejné a soukromé.

Pávková et al. (2008) zahrnuje pod pojem volný čas odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmovou činnost, zájmové vzdělávání, dobrovolnou společensky prospěšnou činnost a ztrátu času s těmito činnostmi spojené.

1.2 Význam volného času pro rozvoj dítěte

Volný čas se může stát kladnou hodnotou pouze tehdy, je-li využíván ke zlepšování osobních kvalit. Nakládat s volným časem dítěte, berou jako patrnost ti, kdo se o něj starají, a to jak materiálně, tak duchovně. Rodiče nechávají svého potomka hrát hry, protože jsou pro ně současně i formou učení. Hry vedou dítě k zajímavým a různorodým aktivitám, tyto činnosti ale musí souhlasit k jeho věku a také schopnostem. Rodiče dítěte fungují jako doprovod a podpora v momentě, kdy se mu nedaří, a nakonec ho mohou i inspirovat k hledání nových zájmů nebo aktivit.

Když dítě nastoupí do školy, začnou jeho čas řešit další lidé, jeho učitelé a vychovatelé. Nejen, že nadále spolupracují s rodiči a povzbuzují dítě k volnočasovým aktivitám, ale také ovlivňují i jeho čas na vzdělávání úkoly, které vypracovává mimo školní výuku. Časem se u dítěte rozvine zájem o další aktivity a ty se samo snaží uskutečnit v době, která mu zůstává po dokončení ostatních úkolů (Spousta, 1996).

Zpočátku volnočasové aktivity uspokojují počáteční záliby dítěte a teprve postupem času se u něj rozvíjejí. Obsahová škála aktivit je skutečně velmi bohatá, například se jedinec může praktickými aktivitami přiblížit k přírodě, naučit se uvažovat v obsáhlejších životních souvislostech, pochopit vývoj všech aspektů společnosti a také mu může pomoci porozumět různorodým dimenzím existence dnešního jedince. Proto je na začátku brán jako laik, který se ale může rozvíjet až do znalce nebo profesionála.

Rozdíly v obsahu a metodách volnočasových aktivit mohou mít komplexní vliv na rozdílné hlediska osobnosti dítěte. Propojuje se s realitou prostřednictvím činností, které využívají smyslového vnímání. Intenzivní emocionální prožitek spokojenosti a radosti z osobního nebo společného úspěchu.

Při provádění aktivit volného času se rozvíjejí i volní vlastnosti, jako je vytrvalost, které jsou nezbytné pro dosažení náročných žádostí na tělesnou nebo duševní stránku osobnosti.

Volnočasové aktivity pomáhají uskutečňovat rozvoj, kontinuitu a stálost života. Zároveň probíhají po celou dobu jeho konání. Prostupují do předškolních let a jejich škála se zvětšuje a obohacuje v povinném i nepovinném vzdělávání. Postupem času se vstupní věková hranice začíná u některých aktivit snižovat a tím povolovat vstup stále mladším dětem.

Volnočasové aktivity mohou také pomoci utvářet sociální dovednosti člověka. Umožňují rozvíjet nové mezilidské interakce v rámci vrstevníků, škol, komunit a širšího sociálního prostředí. Zároveň se stávají nástrojem mezigenerační komunikace a kooperace. Mladistvý účastník se může stát například iniciátorem, animátorem či pořadatelem, prostřednictvím jeho dobrého rozvoje a tím obohacovat život svých vrstevníků i ostatních.

Účastník volnočasových aktivit svým způsobem přebírá pedagogické působení a pozměňuje sociální role, tedy očekávané vzorce chování, které jsou spojeny s určitým sociálním statutem. V důsledku těchto aktivit dítě přebírá různé sociální role, které se výrazně rozšiřují a stávají se komplexnějšími a flexibilnějšími ve srovnání s výchozím prostředím rodiny. Během dětství se sociální role často a rychle mění. Jsou způsobem, jak dítě rozvíjí vlastní osobnost, hledá a nachází své místo ve vrstevnických skupinách, společnosti a zařízeních. Zároveň otvírají nová hlediska jednotlivcům i skupinám a tím redukuje možnosti manipulace (Pávková, 2002).

1.3 Funkce výchovy ve volném čase

Volný čas je specifická oblast výchovné činnosti s funkcí výchovnou a vzdělávací, preventivní, zdravotní a sociální.

V rámci výchovné a vzdělávací funkce jsou děti motivovány k využívání volného času potřebného k socializaci, získávání nových vědomostí, dovedností a návyků a tím k rozvoji kognitivních procesů a celoživotního učení.

Činnosti zájmové nabízejí pocity spokojenosti, také příležitosti k vlastní seberealizaci a pomáhají k přiměřenému sebehodnocení.

Zdravotní funkce pomáhají regulovat každodenní život a pomáhají vytvářet zdravý životní styl. Důležité jsou venkovní aktivity, které stimulují a poskytují rozsáhlé možnosti k pohybu.

Instituce pro volný čas mají důležité sociální funkce. Rodiče zbavují starostí o děti, když jsou v práci tím, že ovlivňují volný čas jejich dětí a také o ně zároveň

pečují. Rovněž utvářejí pro děti vhodné a pestré sociální vztahy, pomáhají s nacvičováním dorozumívacích dovedností, rozvíjí v dětech sociální kompetence a učí je základům společenského chování.

Poslední dobou se začíná projevovat to, že z nejvýznamnějších funkcí volného času jsou funkce preventivní a rozvojové. Předcházet vzniku patologických jevů, s výjimkami, může pomoci užitečné využití volného času a jeho aktivní trávení. Protože škála patologických jevů je široká, musí být široký i výchovný efekt a musí obsahovat rozvojové a preventivní složky. Pokaždé jde o to zajistit dítěti nebo mladému jedinci bezpečné místo, které mu pomůže vybudovat jeho osobní identitu a osvojit si různé sociální role, včetně naplnění sociálního místa a tím vlastně někam náležet (Pávková, 2002).

1.4 Nové trendy ve výchově

Pedagogika volného času

Pedagogika volného času je velmi mladá věda, které se od druhé poloviny 20. století dostává stále větší pozornosti. Její konceptuální zavedení jsou stále poněkud rozkolísané a interpretace konceptů jsou často rozporuplné.

Pedagogové volného času a vychovatelé jsou pedagogickými pracovníky, protože provádějí přímou vzdělávací a výchovnou funkci. Pedagogové ve volném čase působí ve střediscích volného času a mnoha dalších neškolských institucích jako jsou instituce rekreační, sociální, vzdělávací a kulturní. Vychovatelé jsou zaměstnanci školských zařízení, zařízení ústavní výchovy a ochranné výchovy, některých zařízení zájmového vzdělávání, jako je školní družina či školní klub, nebo zařízení sociální péče. Obě povolání mají své vlastní osobitosti i společné vlastnosti. Zároveň u obou povolání platí fakt, že většina jejich vzdělávacích aktivit se odehrává ve volném čase vychovávaných (Hájek et al., 2008).

Animace

Animace je práce výchovného charakteru založená na vztazích, která si v Evropě získává na popularitě. Jde o výchovnou metodu založenou na nedirektivním a akčním přístupu, jejímž cílem je povzbudit mladé lidi k hledání vlastního způsobu života a k dosažení svobody a nezávislosti. Zároveň je jim poskytováno velké množství rozumných a zajímavě strukturovaných příležitostí k seberealizaci, jako jsou sporty

a aktivity s intenzivními rekreačními systémy, aktivní kulturní využití a společensky prospěšné aktivity. Důraz je kladen na otevřenost, dobrovolnost, možnost volby, iniciativní prostor vychovávaných a odolnost vůči negativním společenským vlivům na vzdělávací prostředí (Pávková et al., 2002).

Animátoři se v současné době stále častěji uplatňují jako důležitý faktor ve volnočasovém životě a výchově dětí a dospívajících. Jeho pole působnosti stále více přesahuje tradiční rodinu a školu a vstupuje do nových prostředí, kde se účastníci učí chovat a jednat efektivně. K tomu vyžadují neustálou a systematickou podporu a pomoc od dospělých, kterou jim mohou poskytnout právě animátoři. Název dokonale zapadá do konceptu volného času, formuluje jeho podstatu, dynamickou náplň a inspirativní účinek, který pomáhá zvyšovat efektivitu jeho činností (Hájek et al., 2008).

Stručně lze říci, že edukativní animace znamená vytváření tak zábavných a konstruktivních aktivit pro mladé lidi, že všechny formy asociálního chování ztrácejí na přitažlivosti bez dalších zákazů a umravňování. Kolem této aktivity se začíná formovat poměrně stabilní skupina vrstevníků, která jim pomůže poznávat sebe i druhé. V animační skupině, kde je to možné, se zodpovědnost a rozhodování přesouvá na členy, ale vedoucí animátor je vždy k dispozici, aby pomohl, pokud se objeví osobní či procedurální problémy (Pávková et al., 2002).

Výchova zážitkem

Zážitková pedagogická praxe představuje množství nových či znovunalezených přístupů k výchově ve volném čase, které ve svém důsledku výrazně ovlivnily pedagogiku jako celek. Společné je, že se opírají o bohaté zkušenosti a zážitky nabyté aktivní účastí v programu, který často obsahuje fyzicky obtížné aktivity sdružené s určitou, dalo by se říci ovladatelnou, mírou rizika v externím, naturálním a městském prostředí, popřípadě ve sportovních institucích. Zaměřují se na růst sebepojetí, společenských a environmentálních vztahů, takže kromě fyzické aktivity často zahrnují sebereflexi, reflexi sociálních interakcí a sledování okolí. Předpokládá se, že zažití a zpracování takto získaných impulsů, řízených reflexů, může vést ke změnám v chování, konání a příznivému vývoji osobnosti.

Německý pedagog, který působil v Anglii, Kurt Hahn je pokládán za zakladatele současné výchovy zážitkem. Hahn navrhl kompenzovat nepříznivé dopady novodobé kultury prostřednictvím programů, které obsahovaly fyzické cvičení, tréninkovou

přípravu se zapojením hry různorodého charakteru, a také cvičení v terénu (Neuman, 1998).

Terénní práce – Streetwork

Terénní pracovníci vyhledávají mladé jedince v prostředí, které jim je přirozené. Spojují se s nimi, poskytují návrhy na pozitivní trávení volného času, také jim pomáhají prosazovat jejich záliby a potřeby, poradí jim, když se nachází v tísní a zároveň je spojují se specialistou, který jim může lépe pomoci.

Primární podmínkou jejich vztahu je důvěra. To je důvod, proč mladí lidé kolem věku klienta, nejčastěji bývají terénními pracovníky. Práce v terénu nakládá na pedagogické pracovníky mimořádné požadavky. Terénní pracovník musí být mladistvým k dispozici, když to oni zrovna potřebují (Pávková et al., 2002).

1.5 Výchova mimo vyučování a její zařízení

Jedná se o aktivitu výchovného charakteru, která je pořádána mimo školní prostředí. Zastupují ji zařízení, instituce, organizace, hnutí a nadace. Jako je například Domov dětí a mládeže, Junák, Středisko volného času apod.

Výchova mimo vyučování se stala velmi důležitým okruhem výchovného působení na děti. Také skýtá možnost směřovat jednotlivce ke správnému trávení volného času, utvářet jeho záliby, naplňovat a zdokonalovat jeho lidské potřeby a podporovat rozvoj charakteristických schopností a kýžených osobnostních vlastností. Ve spojitosti se zájmovým směrem jednotlivce se může mimoškolní výchova také podílet na vývoji sebevzdělávacích potřeb.

Pro pedagogické pracovníky, kteří působí s dětmi a mládeží mimo školní třídu, je důležité, aby dovedli vybudovat bezpečné, kreativní a příjemné prostředí. Dbá o naplnění osobních potřeb a zálib vychovávaných. Podstatnou dispozicí jeho zaměstnání je projevovat zájem o děti, dokázat jim porozumět, vhodně je namotivovat a podpořit v nich udržení zájmu o aktivity (Němec et al., 2002).

Zařízení výchovy mimo vyučování:

Školní družina

Školní družinu navštěvují děti mladšího školního věku na prvním stupni základní školy. Především do ní chodí žáci nižších tříd. Kromě výchovných a zdravotních funkcí

jsou důležité i funkce sociální, protože školní družina obstarává bezpečnost dětí, když jsou jejich rodiče v práci. Vzdělávací a výchovná pracovní náplň školních družin se zaměřuje na sportovní a další pestré činnosti (Němec et al., 2002).

Hlavní forma fungování školní družiny je pravidelná činnost, tedy každodenní výchovné působení na oddělení, kde je žák zapsán k pravidelné docházce do zařízení.

Školní družina poskytuje svým účastníkům aktivity odpočinkové. Rekreační aktivity jsou učeny k odstranění únavy a tím naplňují poslání duševní hygieny. Žáci mohou odpočívat na podložce nebo koberci, ale tuto funkci lze naplňovat i odpočinkovými hrami, pokojnými volnočasovými aktivitami nebo také aktivitami poslechovými atd. V širším slova smyslu působí rekreační aktivita i jako regenerační síla, převažuje aktivní odpočinek s organizovaným volnočasovým prvkem.

Trávení času venku je také bráno jako aktivní odpočinek. Pokud se bude trávit odpočinkový čas na hřišti, tak se navrhuje nejdříve uspořádat aktivity řízené vychovatelem, například tělovýchovné činnosti nebo soutěžní hry s pevně danými pravidly. A následně se dovoluje a vyvolává samovolná činnost, pro kterou vychovatel ohraničí místo, vymezí čas a definuje pokyn nebo znamení pro její konec.

Mezi rekreační aktivity počítáme i nejrůznější zájmové činnosti rozvíjející dětskou osobnost. Poskytují dětem seberealizaci, náhradu za případný školní nezdár i další rozvoj znalostí a dovedností (Hájek et al., 2008).

Školní klub

Školní klub se věnuje dětem středního školního věku, kteří spadají pod druhý stupeň základní školy. Vychází z věkových charakteristik této etapy vývoje, a hlavně z výraznější samostatnosti a ucelenějších zálib dítěte (Němec et al., 2002).

Základem školního klubu jsou zájmové aktivity. Děti se setkávají v pravidelných kroužcích, sdruženích a sportovních klubech. Také tam funguje i nabídka spontánních aktivit, které jsou průběžně zajišťovány v klubových prostorách jako jsou herny, čtenářské koutky, počítačové učebny nebo místa vhodná pro nenucená setkávání a komunikaci (Pávková et al., 2002).

Ale sociální funkce školního klubu jsou upozaděny. To je pravděpodobně jedna z příčin úpadku tohoto zařízení. Kluby se zavírají kvůli finančním problémům ve školách, což snížilo pravděpodobnost ovlivnění volného času mládeže (Němec et al., 2002).

Podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (2017) „*ve školním roce 2016/17 působilo v České republice 591 školních klubů. V nich bylo zapsáno 47 149 žáků, což představovalo 12,5 % žáků 2. stupně základních škol a nižších stupňů víceletých gymnázií a osmiletých konzervatoří. Ve srovnání se školním rokem 2015/16 se zvýšil počet zapsaných do školních klubů jen nepatrně.*“

Základní umělecká škola

Základní umělecké školy jsou určeny jednotlivcům se silným zájmem a nadáním v oblasti umění. Děti, dospívající i dospělí se mohou podle svého nadání a výběru vzdělávat v oblastech hudby, výtvarného umění, tanečních a divadelních (Němec et al., 2002).

Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Střediska pro volný čas dětí a mládeže se orientují především na specializované volnočasové aktivity pod vedením pedagogů. Pravidelně organizují volnočasové aktivity, které mají rozlišeny do pěti oborů: společenskovední, přírodovědní, estetická výchova, přírodověda a technika, sport a tělesná výchova. Všechny obory mají zájmové kroužky, kluby, soubory atp.

Pořádají také příležitostné zájmové akce jako jsou soutěže, zábavy, prázdninové akce, tábory, lyžařské pobyty a další krátkodobé aktivity.

Důležité je to, že střediska pro volný čas dětí a mládeže jsou otevřeny všem věkovým kategoriím (Němec et al., 2002).

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení mají obzvláště sociální směr a jsou vytyčena pro živelné děti a mladistvé. Jsou tady pro děti se sociálně patologickými jevy, do kterých můžeme zařadit kriminalitu, zneužívání návykových látek, násilí, diskriminaci nebo záškoláctví. Zároveň tu jsou i pro děti nacházející se v těžkých situacích jako jsou narušené rodinné či vrstevnické vztahy, nízká sociální a životní úroveň, problémy ve škole nebo zdravotní postižení. Nebo pro děti a mládež, které mají velice intenzivní životní styl nepřijatelný pro většinu společnosti.

Nízkoprahová zařízení si jako své nejdůležitější poslání kladou za cíl provázet tyto děti a mladistvé těžkými životními problémy a podílet se na vylepšení hodnoty jejich života. Cílem je zlepšit kvalitu jejich života prevencí nebo snížením sociálních

rizik způsobených životním stylem, umožnit jim lépe se přizpůsobit společenským podmínkám a pomoci vytvořit podmínky pro nalezení východiska nepříznivých sociálních situací.

Pobyt v nízkoprahovém zařízení je pro všechny zdarma. Klient není povinen se zapsat ani se jinak přihlašovat, má také možnost zůstat v anonymitě. Zároveň klient může přijít nebo opustit zařízení kdykoliv dle vlastní rozvahy (Hájek et al., 2008).

1.6 Zájmová činnost v životě dospívajících dětí

Zájmová činnost se orientuje na naplňování a rozmach individuálních potřeb, zálib a nadání. Zároveň od zábavy a uvolnění má zájmová činnost stále aktivní povahu.

Samotný zájem lze popsat jako osobnostní rys, který vyjadřuje vztah k objektům a jevům, kterých si jedinec doopravdy neobyčejně váží. Tento fakt se odráží v lidských aktivitách, jejichž výkon je vždy spojen s emočním prožíváním jedince (Němec et al., 2002).

Vést děti a další účastníky v organizovaných aktivitách určených k uspokojení jejich volného času, vede k jejich rozvoji a dalšímu navozování či usměrňování zájmů. A protože je člověk bytost společensky zaměřená, se většina zájmů uskutečňuje ve skupinách. Z různých zájmových skupin se může jednat o kroužek, oddíl, soubor nebo klub. Za neformální skupinu můžeme považovat sdružení volných sběratelů, a také různé fancluby atd. Naplňování zájmů v profesionálně vedeném týmu směřuje k pozitivním výsledkům a následně také přináší uspokojení z dosažených výsledků (Hájek et al., 2008).

Význam zájmové činnosti

Náplň zájmové činnosti se liší podle věku dětí a mládeže, ale také podle zralosti jednotlivce a spojitosti na předešlou přípravu. Mladší žáci nemají své zájmy ještě pořádně rozlišené, tudíž je příhodné ukázat jim různorodé aktivity, ze kterých si mohou vybrat. S přibývajícím věkem jsou zájmy dětí stále jasnější a ucelenější.

Dospívající mládež začíná mít potřebu seznámit se s okolním světem, vyznat se v něm a vstupovat do jeho dění. Zájem v nich probouzí všechno možné, nevědí, co by chtěli dělat jako první a zároveň mají potřebu si vše vyzkoušet. Hledají aktivity, které splní jejich očekávání, kde budou podávat skvělé výkony a najdou uspokojení. Podněcování a vedení jejich zájmových aktivit je předpokladem pro budoucí pracovní

směřování. Pro nezávislost, citový a rozumový rozvoj osobnosti v dospívání je důležitý zájem o pohyb a tělesnou výchovu.

Prostřednictvím aktivní účasti v činnosti zájmové se děti a dospívající učí plánovat aktivity a následně řešit jejich problémy. Rozvíjejí dovednosti stanovovat cíle, přemýšlet o způsobech jejich dosažení, dodržovat předem určené projekty, zdolávat překážky a objektivně posuzovat výsledky svého působení. Děti, které se už od začátku své školní docházky věnují kvalitní, pedagogickými pracovníky vedené zájmové činnosti si postupně formují zvyky, které budou prospěšné pro trávení volného času v jejich dospělosti (Němec et al., 2002).

Volba a předpoklady zájmové činnosti

Každý pedagogický pracovník by měl rozpoznat jaké má dítě předpoklady, co umí, a v jakém prostředí se za normálních okolností nachází. Závěrem se stane důkladně připravená nabídka zájmových činností.

Při výběru zájmové činnosti hraje důležitou úlohu vedoucí skupiny. Měl by vytvořit plán aktivit, který zahrnuje cíle aktivit, obsah, úkoly, hmotné a organizační zabezpečení. Plán je prezentován účastníkovi k případnému doplnění a také udělení jeho souhlasu.

Aktivity by měly vypovídat ze znalostí, zkušeností a zručností dětí a mládeže. Děti by měly dostat příležitost veřejně vystupovat a porovnávat své výkony s ostatními účastníky. Vrcholem pravidelných volnočasových aktivit by měly být soutěže, veřejná vystoupení, výstavy, zájezdy a letní tábory. Zájmová činnost by měla mířit k rozvoji nezávislosti, pohyblivosti a schopnosti uspořádat si své aktivity a volný čas (Němec et al., 2002).

Dělení zájmové činnosti:

Podle Němce et al. (2002):

Dělení zájmové činnosti podle obsahu:

- a) **Vědecko-technické** – mohou to být zájmy zaměřené na biologii, mineralogii, modelářství, počítače atd.
- b) **Technicko-praktické** – do tohoto dělení se řadí většina zájmů takzvaně využívajících zručnost dětí jako je vaření, chataření, ikebany apod.
- c) **Společenskovední** – do společenskovedních kroužků se řadí zaměření na vlastivědu, historii, jazyky nebo sběratelství.

- d) **Přírodovědné** (pěstivelské a chovatelské) – jsou to zájmy zabývající se kaktusy, včelařstvím, zahrádkařením, chovatelstvím exotických ptáků a rybářstvím.
- e) **Esteticko-výchovné** – tyto zájmy se dělí do odvětví výtvarného, hudebního a literárně-dramatického.
- f) **Tělovýchovné, sportovní a turistické** – zde můžeme zařadit atletiku, gymnastiku, sportovní hry, plavání, bruslení, lyžování, florbal apod.

Dělení zájmové činnosti dle klasifikace forem:

- a) **Činnosti pravidelné, organizované v relativně neměnných zájmových celcích** – do této činnosti spadají útvary jako kroužky, oddíly (sportovní nebo třeba junácký), kluby, umělecké soubory a třídy základní umělecké školy.
- b) **Činnost pravidelná, která má individuální charakter** – řadí se sem hry na hudební nástroje, výuka cizích jazyků a také zájmové činnosti prováděné s rodiči.
- c) **Příležitostná činnost organizovaná jako jednorázová nebo pravidelně se opakující** – do této kategorie můžeme zařadit lyžařské, plavecké a taneční kurzy, přednáškové cykly nebo letní tábory.
- d) **Příležitostná činnost individuálního charakteru** – do této klasifikace řadíme například četbu, návštěvu kulturních a sportovních akcí, sledování televize nebo poslech hudby.

Dělení zájmové činnosti podle druhů aktivity dětí, mládeže a dospělých:

- a) **Receptivní** – v této činnosti se lidé účastní jako diváci nebo posluchači aktivit jako je návštěva kina, divadla, koncertu, výstavy či přednášky, také sledování televize nebo poslech rádia.
- b) **Aktivně tvořivé** – v této zájmové činnosti se osoby podílejí sami na aktivitě v zájmových skupinách nebo na individuálních činnostech jako je například beseda, soutěž nebo práce v dílně.

2 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK JAKO OBDOBÍ VELKÝCH ZMĚN

Dospívání je přechodná etapa mezi dětstvím a dospělostí. Za téměř sto let se tato etapa dospívání ve vyspělých státech rozšířila oběma směry. Nástup pubescence se urychluje s celkovým zrychlením růstu a vývoje, nástup dospělosti se naopak oddaluje s vyššími nároky na vzdělání a dosažení ekonomické nezávislosti.

Pubescence je prvním stádiem dospívání. Nastává kolem 11. roku života s prvotními náznaky pohlavního dospívání a pokračuje zhruba až do 15. roku (Skorunková, 2013).

2.1 Tělesné změny

Pubescenci lze rozdělit na prepubertální stádium (11–13 let), které vzniká rozvojem sekundárních pohlavních znaků. Tělo zároveň prošlo druhou proměnou, zrychlil se jeho růst, protáhly se končetiny, a díky tomu se objevila nerovnováha těla a neobratné pohyby. Stavba těla dívek a chlapců se začíná výrazně lišit. Dívkám se typicky zaobluje postava a chlapci nabírají svaly. Současně dochází k dozrávání vnitřních pohlavních orgánů a postupnému dosažení rozmnožovací schopnosti v období puberty (13–15 let) (Skorunková, 2013).

Vnitřní orgány, varlata a vaječníky, rostou a dozrávají vlivem hormonální aktivity. První menstruace u děvčat většinou nastává ve věku 12–14 let. Tělesná zralost vzniká u chlapců mezi 15. a 16. rokem prvním výronem semene. Mutování chlapců počíná prodlužováním hlasivek, které ovlivňuje růst hrtanu. A jak u chlapců, tak dívek se začínají vyvíjet charakteristické formy ochlupení (Kopecká, 2011).

Důležitost zevnějšku se v období dospívání stává stále významnější. Pubescenti se zaměřují na svůj vzhled, jsou k sobě často skeptičtí, chtějí vypadat jinak a lépe a dbají na fyzickou přitažlivost. K fyzickým změnám však dochází mimo svobodnou kontrolu dospívajícího, jsou pouze jejich pozorovateli a musí se s nimi nějakým způsobem sami vypořádat (Skorunková, 2013).

Mládencům, kterým tělo dozrává časněji, se jejich vzhled líbí více než mládencům dozrávajícím později. Na druhou stranu předčasně vyspělé dívky mívají nízké sebevědomí a jsou nespokojené se svou hmotností, zvláště když zdůrazňují hubenost jako aspekt přitažlivosti (Atkinson, 2003).

Motorika dospívajících závisí na fyzickém vývoji. Pubescenti poměrně rychle získávají dovednosti, které vyžadují sílu, mrštnost, rovnováhu a jemnou motorickou

koordinaci. Dospívající jsou velmi náchylní k únavě, období apatie se jim střídá s obdobími zvýšené aktivity, díky tomu se mohou objevit i problémy se spánkem, nechut' k jídlu a častější bolest hlavy (Kopecká, 2011).

2.2 Duševní a emoční změny

Odlišnost ve způsobu myšlení předpubertálních školních dětí a dospívajících spočívá v tom, že mladší děti se učí o světě takový, jaký je, zatímco pubescenti už přemýšlejí o tom, jaký by svět mohl nebo měl být. V přemýšlení dospívajících se začíná objevovat kritika a nesouhlas s dospělými. Pubescenti mají tendenci se hádat, v rozhovorech jsou také velmi emotivní, bývají agresivní a neochotní ke kompromisům (Skorunková, 2013).

Změny hormonální funkce v období pubescence se promítají do změn prožívání a zvýšených výkyvů emoční regulace. Dospívající ztrácí svou předchozí emoční jistotu a rovnováhu, je napjatější, jeho emoční reakce jsou výraznější a jejich reakce se zdají být k podnětům nepřiměřené. Proměny emočního citění se projevují více impulzivně a také nedostatkem sebekontroly. Ke vztahovým konfliktům mohou vést změny nálad pubescentů, nízká frustrační tolerance a zvýšená přecitlivělost (Vágnerová, 2000).

Takzvaně pubertální vztahovačnost vzniká hlavně z nejistoty dítěte. Projevuje se jako přecitlivělost na jakoukoli reakci druhých, kterou může dospívající překroutit do přesvědčení, že tyto reakce jsou kritické. Obvykle postačí to, když dospělí nemají čas, nemyslí si, že problém pubescenta je závažný, nebo si dělají legraci, a pubescent to vidí jako nepřátelský postoj vůči jemu (Skorunková, 2013).

V této etapě nejsou city moc hluboké a emocionální výbuchy se projevují jako emoční nestabilita, nedostatek sebekontroly a také jako nedostatek celistvosti v emočním životě. Tyto stavy vedou ke zvýšenému riziku pokusů o sebevraždu. Časté jsou také poruchy příjmu potravy a sebepoškozování, jedná se o úmyslné a opakující se zraňování se při snaze řešit nepříjemné psychické stavy (Kopecká, 2011).

Schopnost introspekce se rozvíjí během dospívání. Introspekce je nový druh sebepoznání, ve kterém dospívající nachází svůj vnitřní svět pomocí zaměření se na pocity, zkušenosti a své myšlenky. Zároveň se tím zvyšuje uzavřenost pubescenta, a také se více zdráhá projevovat své pocity. Emoční bezprostřednost a otevřenost jako byla u dětí se zmenšuje, pubescent vnímá své pocity jako důvěrný prvek své osobnosti a nechtějí je sdílet se všemi (Vágnerová, 2000).

V této etapě dospívání je myšlení také kreativní. Dospívající mají často dost neobvyklé nápady, které objevují nevšední spojitosti a vztahy. Častokrát jsou ale nerozmyšlené a zbrklé. Výsledkem je, že dospělí mnohokrát zastavují jejich kreativitu ze strachu, že budou moc ukvapení, bezmocní nebo lehkovážní (Kopecká, 2011).

Během období pubescence nastává velké oživení představivosti. Rozvíjet reprodukční představivost, umět si představit o čem se mluví, a co není bezprostředně vnímáno, je pro výuku velmi důležité. Podstatný je zejména rozvoj tvůrčí fantazie, která se promítá do řešení nových problémů, technických činností, různých stavitelských a karetních her, šachů a samostatných výtvarných děl. Zvláštní podobou představivosti, která je během dospívání běžná, je denní snění. Jeho náplní jsou všemožná nesplněná přání, erotické myšlenky atd., pokud nejsou příliš časté, mohou hrát roli i při zmírňování některých rozporů. V opačné situaci může dojít k odpojení od reality, která by se stala brzdou opravdového řešení životní situace pubescenta (Hájek et al., 2008).

2.3 Sociální změny ve vztazích

Potřeba zrovnoprávnění se postupně zvyšuje, dospívající doufá ve snížení své poddanosti a závislosti na rodičích a zároveň chce mít naději na získání větší svobody při rozhodování. Objevuje se zde pubescentní negativita, která je známá také jako druhé stádium vzdoru. Ve srovnání s rodiči a ostatními dospělými mají dospívající tendenci zastávat opačné názory (Vágnerová, 2000).

Mladiství přestávají uznávat svou podřízenou roli ve vztahu s dospělým a zdráhají se akceptovat autority a jejich formální nadřazenost. Narůstající kritika se ukazuje ve stanovisku k učitelům, kdy mladiství jejich názory a rozhodnutí nepřijímají až tak zcela bezvýhradně, ale spíše o nich přemýšlejí a následně je i probírají. Zároveň si velice cení učitele, který vůči nim nezdůrazňuje svoji autoritu a nadřazenost a je ochoten jim naslouchat (Skorunková, 2013).

Také se mění vztahy s rodiči. Pubescenti si začínají uvědomovat, že otec ani matka nejsou tako chytří a všemocní, jak si kdysi mysleli. Také si u nich všímají nedokonalostí a špatných stránek. Díky čemuž by se mohli pubescenti cítit zklamaně, protože doufali, že mají stále dokonalé rodiče, které by mohli obdivovat. Dospívající tyto dojmy postupně překonávají, a to vede ke zralejšímu pohledu na své rodiče. Rodiče

jsou v životě dospívajících stále velmi důležití, i když to z chování dospívajících nemusí být úplně zřetelné (Skorunková, 2013; Vágnerová, 2000).

Vrstevnické vztahy poskytují dospívajícím jistotu, kterou ztratily odloučením od rodiny, přispívají jim k najítí sami sebe a také svých hodnot. Díky tomu je hodně podstatné to, ve které vrstevnické skupině se nacházejí a jaké hodnoty a ideály ta skupina prosazuje (Kopecká, 2011).

Úsilí o samostatnost je často propojeno s orientací na sociální skupiny mimo rodinu. Pro dospívající je stále důležitější mít okolo sebe vrstevníky, se kterými sdílí obdobné problémy a zároveň si mezi sebou mohou porovnávat své prožitky. Nejčastěji srovnávají své vlastní chování, jejich stanoviska, dojmy a práva, která se jim podařila získat. Konformita podléhá vývojové úrovni, která ukazuje, že většinou mladší a méně sebevědomí jedinci jsou vůči skupinovým potřebám méně kritičtí než jedinci starší. S konformitou také souvisí změny a úpravy vzhledu, chování, názorů, preference hodnot a životního stylu. Pod tzv. dvojí tlak se mohou dospívající dostat, když se neslučují požadavky vrstevníků s nároky rodičů (Vágnerová, 2000).

Pubescenti v tomto období mají velkou potřebu a touhu navazovat nová blízká přátelství. Vztahy na přátelské úrovni umožňují pubescentovi zažít nové citové vazby, pocit bezpečí a jistoty. Také napomáhají sdílení různorodých pocitů, názorů, zkušeností i tajemství (Skorunková, 2013).

3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ

3.1 Prostředí

Prostředí pro člověka je možné definovat jako prostor kolem něho, se kterým na sebe oboustranně působí. Tedy prostředí účinkuje na člověka svými podněty, se kterými ovlivňuje jeho vývoj, na něž člověk vhodně odpovídá, adaptuje se a podněcuje změnu jeho práce. V širším pojetí můžeme definovat, že prostředí je historicky se vyvíjející systém, výsledek vzájemného vztahu mezi společností a přírodou (Kraus et al., 2001).

Místní prostředí je místo, kde jsou ovlivňovány aktivity dětí a mládeže mimo jejich domov a školu. Představitelé obcí, vzdělávacích a volnočasových institucí by měli úzce spolupracovat na rozšiřování tradic vzdělávacích institucí, které se vztahují k tradicím místního prostředí (Špičák, 1993).

Životní styl závisí jak na struktuře obyvatelstva, tak na velikosti a typu obydlí.

Venkovská společenství se vyznačují vysokou škálou interpersonálního průniku, tzn. že každý zná každého, čímž se snižuje anonymita a méně formální vztahy, což se projevuje větším pocitem vzájemné odpovědnosti a solidarity, větší sociální kontrolou a také větším pocitem bezpečí.

Podstatným rysem městských společenství je výrazně vyšší jejich geografická koncentrace, což paradoxně vede k menší vzájemné propojenosti mezi lidmi a vyšší anonymitě, která souvisí se vzájemnou lhostejností. Vztah je zde tedy formálnější, objektivnější a pomíjivější.

Ve srovnání s venkovem charakterizují městské prostředí jako rozmanitější a podnětější, nabízející více příležitostí pro osobní rozvoj. Tím je však spojena i s vyšší pravděpodobností nepříznivých jevů (Heřmanová and Patočka, 2007).

Města a kraje jsou důležitými faktory ve volném čase dětí a dospívání, protože nejmladší občané tráví prvních několik let či desetiletí svého života vstupem do společenského a výchovně-vzdělávacího prostředí. Města a vesnice se liší svými zvyklostmi, hospodářskou a kulturní úrovní a způsobem vzdělávání a výchovy mladé generace (Hofbauer, 2004).

3.2 Rodina

Motivace je pro aktivní trávení volného času velice důležitá, pomáhá utvářet člověka a jeho hodnoty, které se vytvářejí v průběhu celého života a představují osobní záměry jedince. Stejně jako je každý člověk jedinečný, nejsou ani naše volnočasové aktivity shodné, ale jsou si navzájem podobné. Důležitý vliv na formování osobnosti dítěte má rodina. Rodina je základem socializace a také využití volného času. Taky každá rodina je rozdílná, má jiné zvyklosti, pravidla a záliby (Hofbauer, 2004).

V tomto období zůstává rodina velmi důležitým faktorem pro dospívajícího. Jde o primární sociální skupinu, která se podílí na určování hodnotového pořadí pubescenta, utváření jeho osobnosti a má mu pomoci najít správnou životní cestu. Začíná se zde také formovat nový typ vztahu, kde by se dospělí měli začít chovat k dospívajícímu více jako kamarádi. Zde však může dojít k silnému konfliktu, když se dospělí pořád chovají k dospívajícím jako k dětem. Prostřednictvím odporu a vzdoru se dospívající pokouší rozbít předešlé vztahy z dětství, které měl s rodiči a utvořit si vztahy nové (Petrovskij, 1977).

Podle Matějčka (1999) jsou snad největšími výchovnými přednostmi tohoto období zdrženlivost, trpělivost a pozitivní pohled do budoucna.

Během této doby může dospívajícího negativně ovlivnit několik činitelů. Může to být absence jednoho z rodičů, neshody mezi rodiči nebo řešení těchto konfliktů před dětmi. Také to mohou ovlivňovat špatné vzory v rodině jako vulgární chování, alkoholismus, nedostačující vedení a dohled rodičů, anebo naopak nepřiměřené tresty či rozvod rodičů a následný rozpad rodiny (Müchlpachr, 2008).

Nejvýznamnější a největší vliv má samozřejmě rodina, ve které dítě vyrůstá, a širší společnost. Rodina je pro děti potřebnou a nenahraditelnou institucí a nejdůležitějším sociálním faktorem. Vlastně se jedná o prvotní sociální skupinu, která dítě učí způsoby a cesty, jak se v životě přizpůsobovat. Také hodnoty rodiny, které jsou předávány z generace na generaci, mají v životě pubescenta nezastupitelnou funkci (Kraus, 2008).

3.3 Vrstevníci

Kromě role žáků základní školy musí děti zvládat i roli spolužáků, tedy začlenit se mezi vrstevníky stejného věku ve stejné třídě, kde je mezi nimi formálně rovnocenný vztah. Ve škole se mezi spolužáky rozvíjejí citové vrstevnické vztahy, které nabývají na významu v dalším vývoji jedince. Dítě si nemůže vybrat spolužáky, stává se součástí kolektivu, kde mají všichni stejná práva a povinnosti. Školní třídy jsou sociální skupiny, které mají značný vliv na rozvoj školáků v oblastech zabývajících se socializací, komunikací, spoluprací a sebehodnocením (Vágnerová, 2000).

Vrstevníci jsou pro děti zdrojem významných zkušeností, protože fungují i jako nástroj srovnávání. Často se zdůrazňuje důležitost přijetí dítěte do vrstevnické skupiny. Také spolupráce v rámci vrstevnické skupiny, ale hlavně se zdůrazňuje fakt, že když se do ní jedinec úspěšně zařadí a odolá prvotnímu tlaku, pomáhá mu tvořit zdravé sebevědomí. Naopak neschopnost se do ní úspěšně zařadit může mít negativní dopad na rozvoj osobnosti jedince (Vágnerová, 2012).

Tím, že se dospívající zařadí do vrstevnické skupiny, získává sociální postavení a také pocit vlastní hodnoty. Ve vrstevnické skupině si mezi sebou přátelé předávají informace a jejich vztahy jsou místem pro získávání a testování vlastních sociálních dovedností. Pokud dospívající nespadá do žádné vrstevnické skupiny, často to může pociťovat jako sociální stigma. Dospívající s vyšším hodnocením u vrstevníků mají obecně vyšší úroveň sebevědomí než dospívající s hodnocením nižším (Vágnerová, 2005).

Děti jsou ve svých vrstevnických skupinách často ovlivňovány jak pozitivně, tak i negativně. Mohou mít dokonce i sklon se inspirovat, někdy také touží napodobovat nějaké ideály z rodiny či způsob trávení jejich volného času a život spolužáků obecně. Jedinec chce navštěvovat stejné kroužky, jezdit na stejné výlety, vlastnit tytéž hračky atd. (Havlík and Kořa, 2007).

Mezi vrstevníky se odehrávají různé aktivity. Značně záleží na výsledných hodnotách aktivit, a také na výběru z těchto hodnot vrstevníky jako skupinou. Může to být skupina, která tráví svůj volný čas bez rozporu s ostatními v souladu s platnými společenskými standardy a hodnotami. Nebo to může být skupina, která má negativní vztah k obecně uznávaným hodnotám. V tomto případě to jsou různé gangy a pouliční party, které vytvářejí ve společnosti určité rozdělení a rozpory. Jednotlivci jsou ovlivněni svými vrstevníky a mohou určité normy považovat za samozřejmé i v případě,

že jsou tyto normy v přímém rozporu s obecně uznávanými společenskými normami (Hofbauer, 2004).

3.4 Masmédia

Tradiční i nová elektronická média začínají být hojně využívané s nebyvalou rychlostí a dynamikou a stávají se důležitou součástí života a volnočasových aktivit dětí a dospívajících. Jsou to individuální i kolektivní způsoby trávení volného času, které mezi nimi přímo i nepřímo působí v domácím i širokém mezinárodním kontextu. Přinášejí sdělení o světě, podněty a nápady k praktickému jednání. Také se stávají oblastí zájmu dětí a mládeže, která jim umožňuje novým způsobem se zapojit do mediální tvorby a společnosti. Z toho však plynou i rizika a nebezpečí.

Masová média se však stále více stávají také důležitou oblastí koníčků a veřejně prospěšných činností pro samotné děti i pro dospívající mládež. Zástupci mladé generace tak mohou vyjadřovat své názory na svůj život, okolí a sociální problémy v rubrikách lokálních zpravodajů, novin, časopisů nebo místních rozhlasových pořadů. Zároveň jsou zde předpoklady pro jejich aktivní účast v médiích samotných, při níž si mladí redaktoři osvojují i psaní, editaci a moderní technologie, zejména práce na počítačích a internetu.

Rostoucí zájem kolem internetu jako globální informační servisní počítačové sítě, která je využívána pro volnočasové aktivity i ve volném čase samotném. Může výrazně rozšířit rozsah znalostí, mezilidskou komunikaci a umožnit její univerzální použití zavedením internetu do škol. Jeho uživatelů, od dětí až po seniory, v současnosti rychle přibývá (Hájek et al. 2010).

Dvěma směry probíhá tzv. medializace prostoru pro volný čas dětí a mladistvých. Mediální kampaně míří na jedné straně na děti a mládež. Děti na druhé straně, rozvíjejí vlastní mediální činnost a vlastně tím mediálně samy tvoří.

Zájem o interaktivní média, jako jsou počítače nebo přenosné přehrávače, roste od 90. let 20. století díky stále se vyvíjejícím technologiím. Masmédia a jejich častější využívání, způsobily vznik nových rizik s nimi spojenými. Jako například dehumanizace a nahrazení osobních vztahů prostřednictvím elektronické komunikace na dálku. Díky přispění ekonomické globalizace a zvyšující se komercializace mediální produkce se v mnoha státech zvyšuje poptávka po mediálním vzdělávání. Mnohé státy také začínají diskutovat o zařazení mediální výchovy do všeobecného vzdělání.

Dlouholetou tradici má mediální výchova v mnohých evropských státech, například v Německu a Spojeném království, kterou podporují i rodiče a veřejnost (Stašová et al., 2015).

3.5 Škola

Školy zastávají funkce výchovno-vzdělávací, kulturní, zdravotní, volnočasové, kompenzační a také sociálně preventivní. Zároveň by školy měly naplno spolupracovat s rodiči, organizacemi pro volný čas a komunitou, aby rozvíjely a podporovaly zájmy, talenty, sociální vztahy a demokratické občanství v dětech. Rodiče od škol, jako od výchovného a vzdělávacího zařízení, čekají vytvoření takových podmínek pro úspěšný vstup jejich dětí do pracovního, občanského i volnočasového života (Hofbauer, 2004).

Přesto rodina zůstává pro dítě důležitějším zdrojem hodnot a norem, než je škola, protože je mu citově bližší a snižuje vliv špatných vrstevnických skupin, pokud je rodinné zázemí dítěte vyhovující. Pro předcházení zrodu těchto skupin, je nutné zajistit dětem přiměřené možnosti trávení volného času a činnosti podporující jejich zdravý vývoj a tím předcházet vzniku sociálně patologických jevů (Vágnerová, 2005).

4 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

4.1 Výzkumná sonda, cíl a stanovení hypotéz

Cílem bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem tráví žáci druhého stupně svůj volný čas. Pomocí polostrukturovaného dotazníku a dílčích otázek, které naplňují hypotézy, bylo zjišťováno, jak děti vnímají svůj volný čas, jakými činnostmi ho tráví, jaká zařízení ve volném čase navštěvují, s kým se ve volném čase nejvíce stýkají. Součástí dotazníku byla i speciální otázka na trávení volného času na sociálních sítích, YouTube a u počítačových her. Dotazníkové šetření bylo také doplněno o otázku na subjektivní názor dětí, zda jsou s množstvím svého volného času spokojeny či nikoliv.

Vědecko-výzkumný problém se zabývá faktory ovlivňující trávení volného času dětí na 2. stupni základní školy.

Výzkumná sonda byla zaměřena na děti staršího školního věku, a to konkrétně na děti ze 6. – 9. tříd ve věku od 11 do 15 let, na vybraném druhém stupni základní školy a nižším gymnáziu v Královéhradeckém kraji.

Na základě teoretické části, literatury a vlastních zkušeností, byly stanoveny následující hypotézy:

H0 – Při volbě volnočasových aktivit na děti staršího školního věku působí více faktorů.

H1 – Více než 75 % dětí tráví nejraději svůj volný čas venku s kamarády:

Dle Nadace Proměny Karla Komárka a jejich výzkumu České děti venku (2016): „Prakticky nejvíce času prožijí děti venku se skupinou kamarádů nebo se svými sourozenci, a to především na hřišti nebo na ulici. V parku pobývají s oběma skupinami, jak se svými kamarády, tak i s rodiči nebo sourozenci.“

H2 – Více než 50 % dětí tráví svůj volný čas organizovanou činností (zájmové kroužky, letní tábory):

Podle studie HBSC (Health Behaviour in School-aged Children, 2019) ukazují nedávno zveřejněná data výzkumu, že převážná většina pubescentů, tj. chlapců a dívek ve věku od 11 do 15 let, tráví aktivně svůj volný čas. Naplňují ho aktivitami jako jsou týmové i individuální sporty, uměleckou tvorbou nebo návštěvou mládežnických organizací.

H3 – Mladší žáci z nižších ročníků (6. – 7. třída) tráví na sociálních sítích, YouTube a u počítačových her méně času než starší žáci z vyšších ročníků (8. – 9. třída):

Studie HBSC (Health Behaviour in School-aged Children, 2019) uvádí, že výrazným žroutem času jsou elektronická zařízení. *„Čtyři hodiny a více stráví sledováním televize a videí ve všedních dnech 19 % chlapců a 15 % dívek, o víkendech je to pak celá třetina chlapců a 27 % dívek. Hraním her ve všedních dnech tráví čtyři a více hodin téměř každý čtvrtý chlapec oproti 9 procentům dívek. Dívky jsou naopak častěji na sociálních sítích nebo brouzdají na internetu. Mladá generace zároveň zvládá kombinovat několik takových aktivit souběžně.“*

Podle EU KIDS ONLINE IV a jejich studie České děti a dospívající na internetu (2018): *„35 % dětí a dospívajících tráví během školního dne 4 a více hodin online. 51 % tráví na internetu 4 a více hodin během víkendového dne. Dívky a chlapci tráví na internetu podobné množství času. Starší děti a dospívající jsou online častěji, a to jak během školních dní, tak během víkendů.“*

4.2 Použité metody

Pro získání dat potřebných k ověření výše zmíněných hypotéz byla zvolena kvantitativní metoda polostrukturovaného nestandardizovaného dotazníku, kde byla použita vlastní konstrukce, díky níž bylo možné hromadně získat velké množství potřebných údajů. Data byla získávána anonymně, respondenti uváděli pouze navštěvovanou třídu a své pohlaví.

Jak název napovídá slovo „dotazník“ souvisí s „dotazováním“ a otázkami. Je to metoda písemného pokládání otázek a následného získávání písemných odpovědí. Dotazníky jsou nejběžnější a nejpoužívanější metodou k zjišťování informací. Zároveň dotazníky slouží především k masivnímu sběru dat. To znamená získat data o velkém počtu respondentů (Gavora, 2010).

Dotazník, který je součástí této bakalářské práce, obsahoval otázky uzavřené, polouzavřené a jednu otázku otevřenou, ta sloužila pro doplnění toho, zda dětem nějaký kroužek, který by rády navštěvovaly, ve svém okolí chybí. Úlohou respondentů bylo označit jednu či více odpovědí, u polouzavřených otázek bylo možné doplnit odpověď vlastní. Dotazníky vyplňovali žáci během vyučování. Metoda dotazníku byla zvolena

i vzhledem k omezením časovým možnostem respondentů. Odpovědi byly následně statisticky vyhodnoceny. Většina z nich byla zpracována i do grafické podoby.

Dotazník tvoří 13 položek. První dvě otázky byly demografického charakteru, ostatní se už týkaly konkrétních témat trávení volného času.

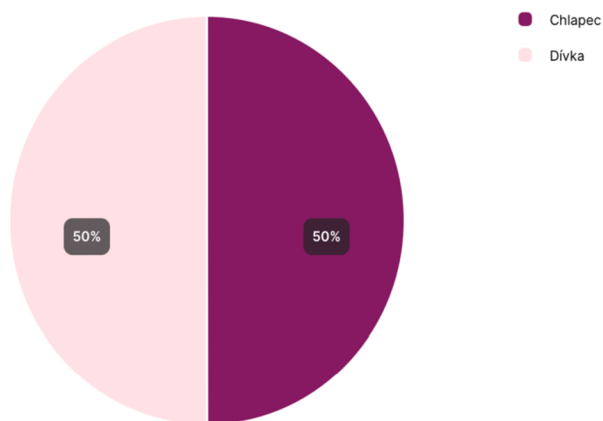
Otázka číslo tři se týkala preferencí ohledně místa trávení volného času. Otázka číslo čtyři byla zaměřena na to, jestli děti navštěvují nějaký kroužek. Pokud ano, měly uvést jaký případně jaké. V páté otázce bylo zjišťováno, s kým svůj volný čas tráví. Šestá otázka ověřovala subjektivní názor dětí, jako funkci by měl podle nich volný čas splňovat. Zde mohly vybírat pro ně dvě nejdůležitější odpovědi. Sedmá otázka zjišťovala, zda jsou děti spokojené s množstvím svého volného času. V osmé otázce jsem zjišťovala, která zařízení děti ve svém volném čase navštěvují. Devátá otázka sloužila jako doplňková k tématu zájmových kroužků. Dotazovala se, zda je nějaké zařízení pro volný čas nebo kroužek, které dětem v jejich okolí chybí. V desáté otázce jsem sbírala podklady pro otázku letních a příměstských táborů. Jedenáctá otázka se týkala péče o domácího mazlíčka ve volném čase. Dvanáctá otázka se zaměřovala na hodnocení zájmů podle priorit každého žáka na stupnici od jedné do pěti žáci hodnotily jednotlivé aktivity. Jedničkou označovaly takové zájmy, které jsou jejich nejoblíbenější. Pětkou naopak činnosti, které je ve volném čase vůbec nezajímají. Poslední otázka se zabývala množstvím času, které děti týdně tráví na sociálních sítích, YouTube a u počítačových či mobilních her.

5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Dotazníkové šetření bylo provedeno na dvou vybraných školách. Na druhém stupni základní školy a na nižším gymnáziu v Královéhradeckém kraji. Rozdalo se přes 220 kopií a bylo mi navraceno 138 vyplněných dotazníkových šetření. Z nižšího gymnázia se mi vrátilo 68 dotazníkových šetření, tj. 49,3 %. Ze druhého stupně základní školy jsem dostala 70 vyplněných dotazníků, tj. 50,7 %.

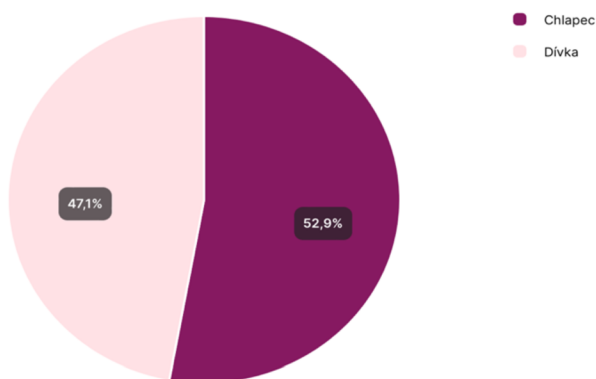
5.1 Prezentace výsledků dotazníkového šetření

Otázka č. 1 – Pohlaví dotazovaných

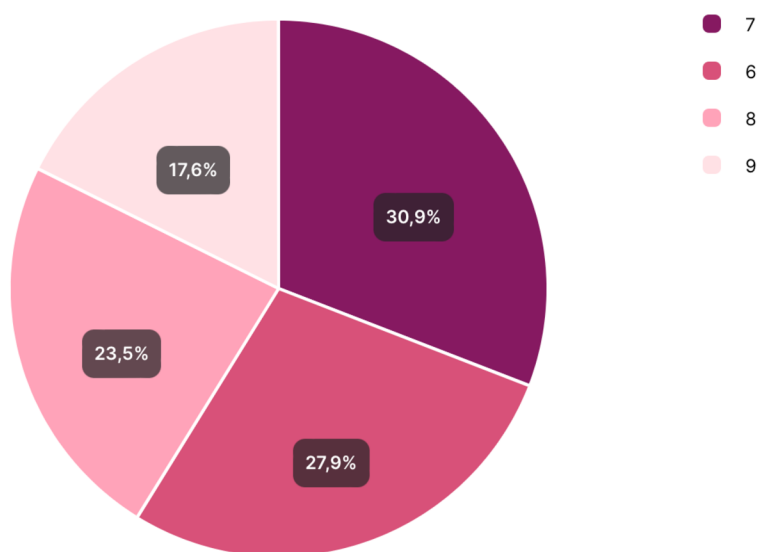
Graf 1 - Pohlaví

Graf 1 ukazuje, že ze 138 dotazovaných z obou škol jich bylo 69 chlapců a 69 dívek, tj. 50 % u obou pohlaví. Graf 2 vypovídá, že na základní škole se dotazníkového šetření zúčastnilo 33 dívek a 37 chlapců a na nižším gymnáziu 32 dívek a 36 chlapců, takže mají procentuálně stejný výsledek.

Graf 2 – Pohlaví a porovnání škol

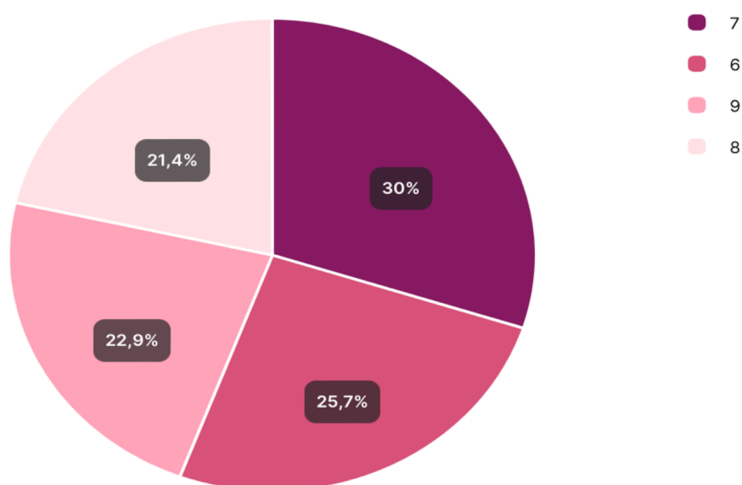
Otázka č. 2 – Třída dotazovaných

Graf 3 – Počet dotazovaných žáků ve třídách na nižším gymnáziu

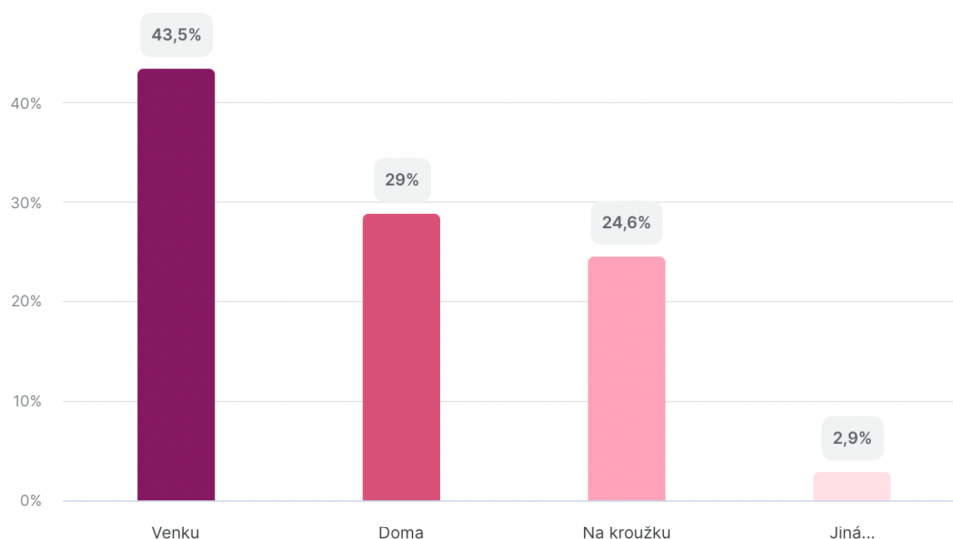
Graf 3 ukazuje, že na nižším gymnáziu se dotazníkového šetření zúčastnilo nejvíce dětí ze 7. třídy, a to s přesným počtem 21 žáků, žáků ze 6. tříd se zúčastnilo 19, žáků z 8. tříd 16 a nejméně se zúčastnilo žáků 9. tříd s celkovým počtem 12.

Graf 4 znázorňuje, že na druhém stupni základní školy se také zúčastnilo nejvíce žáků v 7. třídě s počtem 21, v 6. třídě s počtem 18 žáků, v 8. třídě odpovědělo 15 dotazovaných a v 9. třídě se dotazníkového šetření zúčastnilo žáků 16.

Graf 4 – Počet dotazovaných žáků ve třídách na druhém stupni základní školy

Otázka č. 3 – Kde nejraději trávíš svůj volný čas?

Graf 5 – Místo trávení volného času

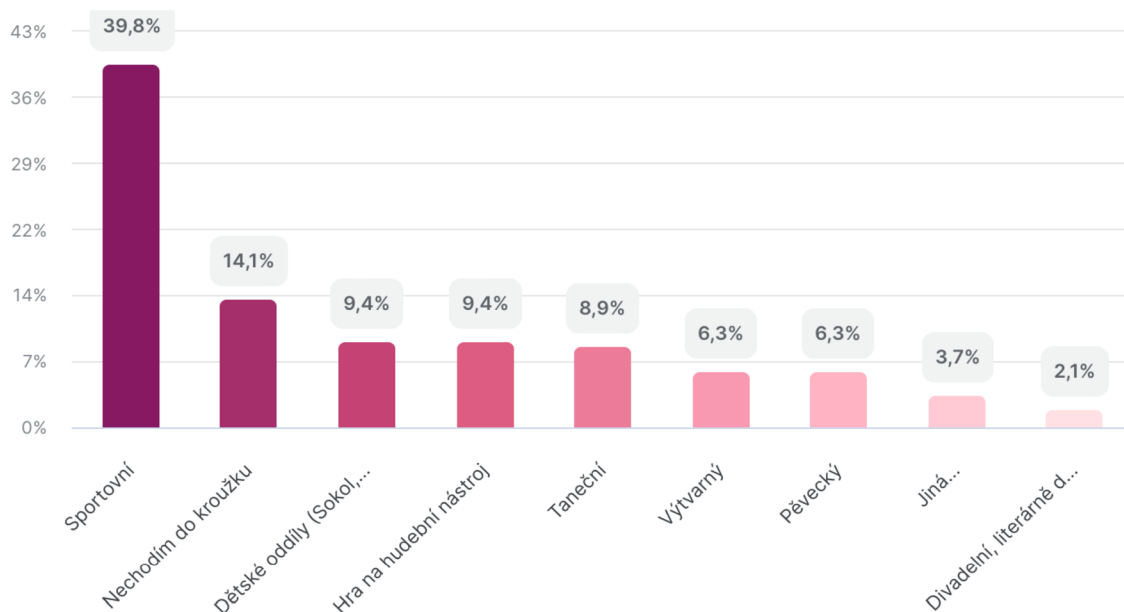
Graf 5 znázorňuje, že nejvíce dotazovaných dětí tráví svůj volný čas venku a to přesně 60 dětí, doma svůj volný čas nejraději tráví 40 dětí. A 34 dětí uvedlo, že svůj čas nejraději tráví v zájmovém kroužku. Ve volné odpovědi „jiná“ dotazovaní nejčastěji psali, že svůj volný čas nejčastěji tráví s kamarády nebo v posilovně.

Tabulka 1 ukazuje, že doma svůj čas tráví více chlapců než dívek, a naopak venku tráví svůj volný čas více dívek než chlapců. Na kroužku je počet dívek i chlapců skoro vyrovnaný.

Tabulka 1 – Porovnání místa trávení volného času a pohlaví

	Dívka	Chlapec	Celkem
Doma	15	25	40
Na kroužku	18	16	34
Venku	36	24	60
Jiná...	0	4	4
Celkem	69	69	138

Otázka č. 4 – Pokud chodíš do kroužku, do jakého?

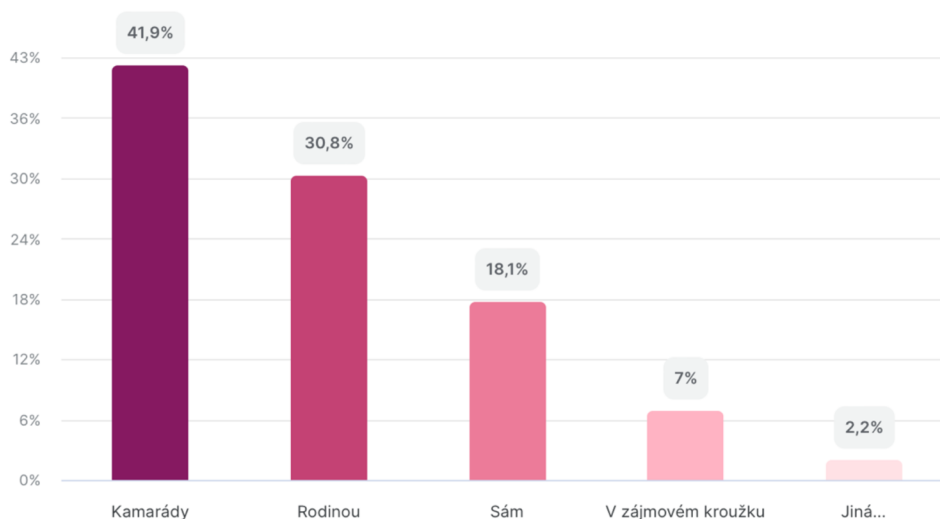

Graf 6 – Druhy kroužků

Ze znázornění grafu 6 je patrné, že nejvíce dětí navštěvuje sportovní kroužek, a to celkem v počtu 76 dotazovaných. Možnost nechodím do kroužku si vybralo 27 dotazovaných žáků. Dětské oddíly a hru na hudební nástroj zvolilo 18 dotazovaných. Taneční kroužek vybralo 17 žáků. Výtvarný a pěvecký kroužek si vybralo 12 žáků. Nejméně dotazovaných si vybralo divadelní a literárně dramatický kroužek, a to v počtu jen 4 žáků. Do možnosti „jiná“ doplnilo 7 dotazovaných žáků kroužek rybářství, gymnastiky, krasobruslení, náboženství, vaření a mažorettek.

U této otázky si žáci mohli vybrat více odpovědí, protože jsem předpokládala, že většina nenavštěvuje jen jeden zájmový kroužek.

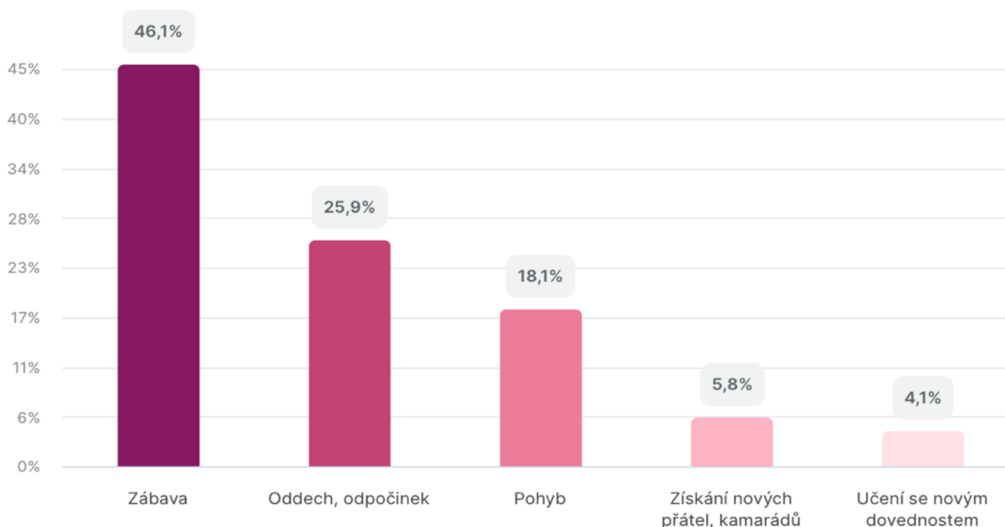
Otázka č. 5 – Svůj volný čas nejčastěji trávím s:

Graf 7 – S kým svůj čas děti nejčastěji tráví

Graf 7 znázorňuje, že většina z dotazovaných dětí tráví svůj volný čas s kamarády, a to v počtu 95 dětí. 70 žáků si vybralo možnost trávení svého volného času s rodinou. 41 dětí zvolilo možnost, že nejraději tráví svůj čas samy a 16 dětí v zájmovém kroužku. Jinou možnost si vybralo celkem 5 dotazovaných a doplnily to o čas strávený s přítelem, psem a počítačem.

Otázka č. 6 – Jakou hlavní funkci by pro tebe měl volný čas splňovat?

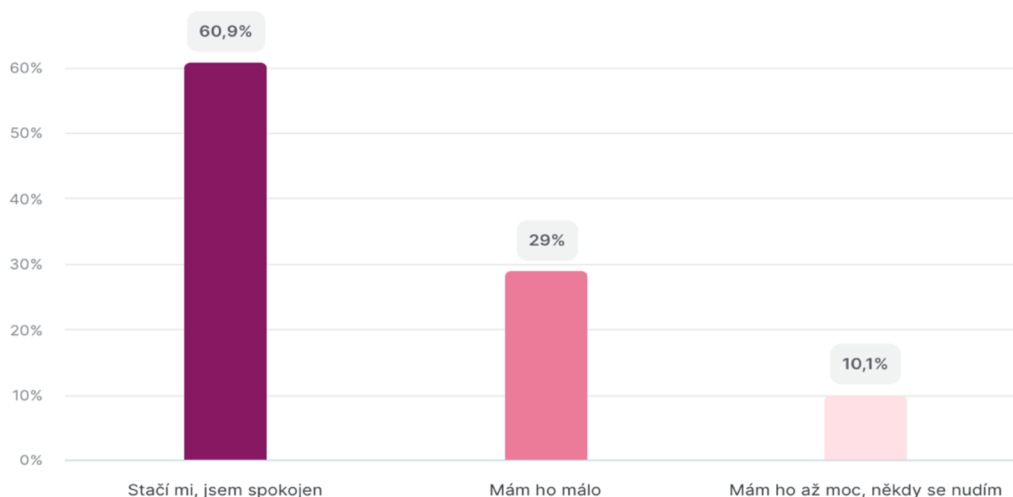

Graf 8 – Hlavní funkce volného času

Graf 8 vypovídá, že prakticky většina dotazovaných si vybrala jako jednu z hlavních funkcí volného času zábavu, a to v počtu 112 dětí. Oddech a odpočinek si vybralo 63 dětí. Pohyb si zvolilo 44 dotazovaných. Možnost získání nových přátel, kamarádů si vybralo 14 žáků a učení se novým dovednostem 10 dotazovaných.

U této otázky si žáci mohli vybrat pro ně dvě nejdůležitější funkce volného času.

Otázka č. 7 – Jsi spokojen s množstvím svého volného času?

Graf 9 – Spokojenost dětí se svým volným časem

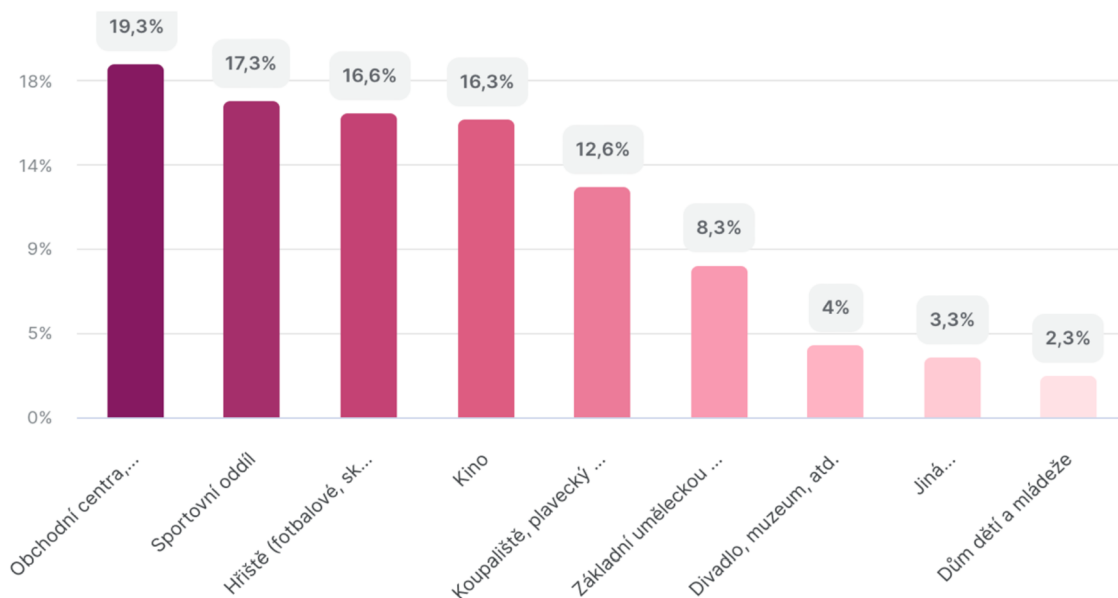
Graf 9 ukazuje hodnotu, že 60,9 % dotazovaných, v přepočtu 84 žáků je spokojeno s množstvím svého volného času. 40 žáků uvedlo, že volného času mají málo. A odpověď volného času mají moc vybralo 14 dotazovaných.

Tabulka 2 porovnává spokojenost dětí se svým volným časem napříč školami. Na druhém stupni základní školy s rozdílem 14 dotazovaných, jsou děti méně spokojeny s množstvím svého volného času než na nižším gymnáziu. V obou školách je skoro vyrovnaný počet u odpovědi mám volného času až moc. Na nižším gymnáziu je o těch 14 dotazovaných víc spokojenějších se svým volným časem než na základní škole.

Tabulka 2 – Porovnání spokojenosti dětí na nižším gymnáziu a základní škole

	Nižší gymnázium	Základní škola	Celkem
Mám ho málo	13	27	40
Stačí mi, jsem spokojen	49	35	84
Mám ho až moc, někdy se nudím	6	8	14
Celkem	68	70	138

Otázka č. 8 - Navštívuješ nějaké z uvedených zařízení ve svém volném čase?

Graf 10 – Navštěvovanost zařízení dětmi ve volném čase

Z grafu 10 je patrné, že nejvíce jsou navštěvovaná obchodní centra, s celkovým počtem 58 odpovědí. V těsné blízkosti je s počtem 52 dotazovaných navštěvovaný sportovní oddíl. Na třetím místě jsou hřiště, které rádo navštěvuje 50 z dotazovaných žáků a hned za ním jsou kina, které vybralo 49 žáků. Koupaliště ve svém volném čase navštěvuje 38 dětí. Základní umělecká škola byla vybrána jen 25 žáky. 7 dotazovaných dětí si vybralo dům dětí a mládeže a 10 si zvolilo odpověď „jiná“, do které dopsaly jízdárnu, posilovnu a tenisový klub.

Otázka o navštěvovaném zařízení dětí neměla omezený počet odpovědí. Chtěla jsem, aby děti dostaly možnost vybrat všechna zařízení, která doopravdy navštěvují.

Otázka č. 9 – Je nějaké zařízení pro volný čas či kroužek, co ti ve tvém okolí chybí.

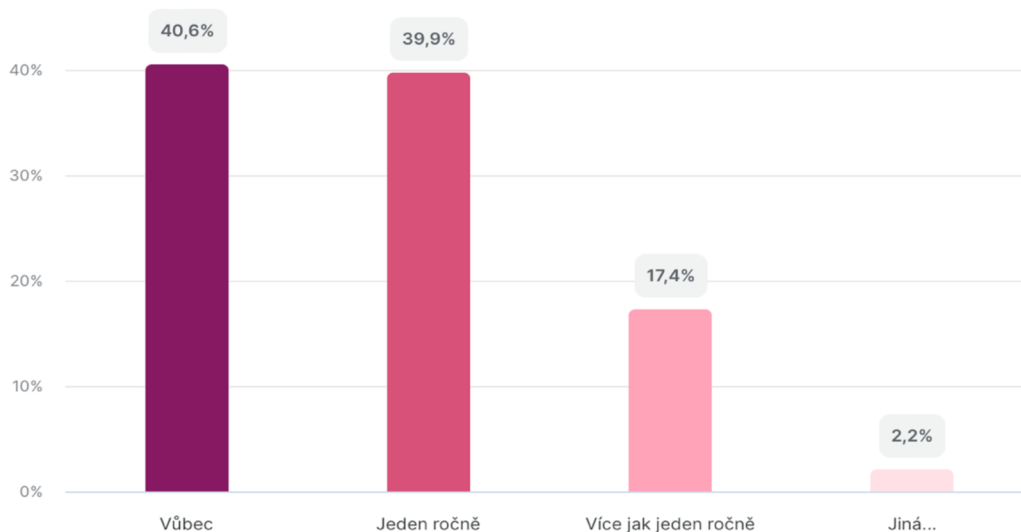
Tato otázka byla volná a děti zde mohly libovolně doplnit cokoli, co by rády ve svém okolí měly a navštěvovaly. Tato otázka zůstala 104 nezodpovězena, tj. 75,4 % dětí vynechalo.

Tabulka 3 – Chybějící zařízení či kroužek pro volný čas

Zařízení, kroužek	Počet
Krytý bazén	6
Sportovní kroužek	6
Obchodní centrum	3
Jump arena	2

Tabulka 3 ukazuje nejčastěji opakovaná zařízení či kroužky, o které si děti nejvíce psaly. V obou městech by děti měly rády krytý bazén, dále sportovní kroužek, kde většinou uváděly florbal, volejbal, tenis, přehazovanou a basketbal. Dva jedinci si dokonce přejí mít jump arenu. Dále se tu objevily samostatné odpovědi, v kterých si děti přály mít lepší hřiště na různé sporty, kroužek keramiky, výtvarky, krasobruslení, vzdušné akrobacie a gymnastiky, dále lepší park a ZOO.

Otázka č. 10 - Jezdíš na letní a příměstské tábory?

Graf 11 – Navštěvovanost letních a příměstských táborů

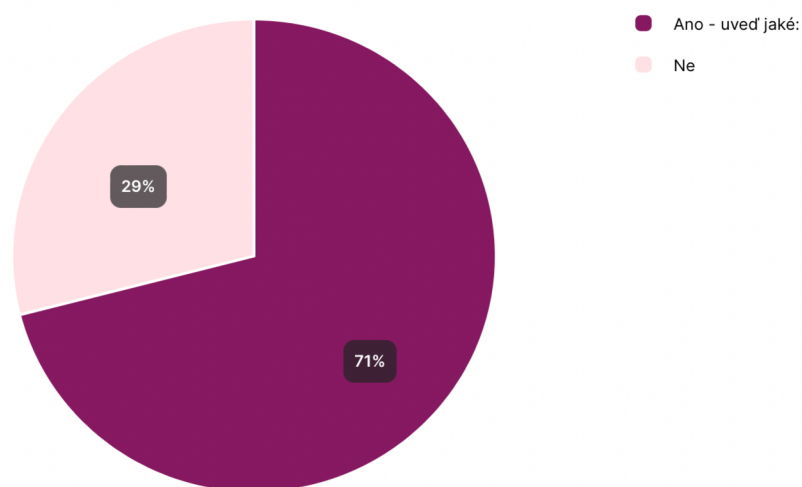
Graf 11 ukazuje, že většina dotazovaných, v přesném počtu 56 dětí, nejedí vůbec na letní nebo příměstské tábory. Na jeden tábor ročně jezdí 55 z dotazovaných dětí a na více než jeden tábor ročně jezdí dotazovaných 24. Možnost „jiná“ si vybraly 3 dotazované a uvedly tam, že jezdí občas, příležitostně a také, že dříve jezdil, ale teď už nejedí.

Z tabulky 4 je patrné, že počet dotazovaných, kteří jezdí na letní nebo příměstské tábory z nižšího gymnázia nebo základní školy, je skoro vyrovnaný, rozdílem jsou pouze 3 žáci na straně základní školy. Větší rozdíl, a to 10 dotazovaných, můžeme vidět u návštěvnosti táborů více než jednou za rok, kde na nižším gymnáziu se účastní vícera táborů 17 dětí a z druhého stupně základní školy pouze 7. Tabulka také ukazuje, že děti nejedící na žádný letní nebo příměstský tábor, je více na základní škole, s počtem 34 dotazovaných, na nižším gymnáziu se táborů neúčastní dětí 22.

Tabulka 4 – Porovnání návštěvnosti letních táborů mezi školami

	Nižší gymnázium	Základní škola	Celkem
Jeden ročně	26	29	55
Více jak jeden ročně	17	7	24
Vůbec	22	34	56
Jiná...	3	0	3
Celkem	68	70	138

Otázka č. 11 - Trávíš svůj volný čas péčí o nějaké domácí zvíře?

Graf 12 – Péče o domácí zvíře

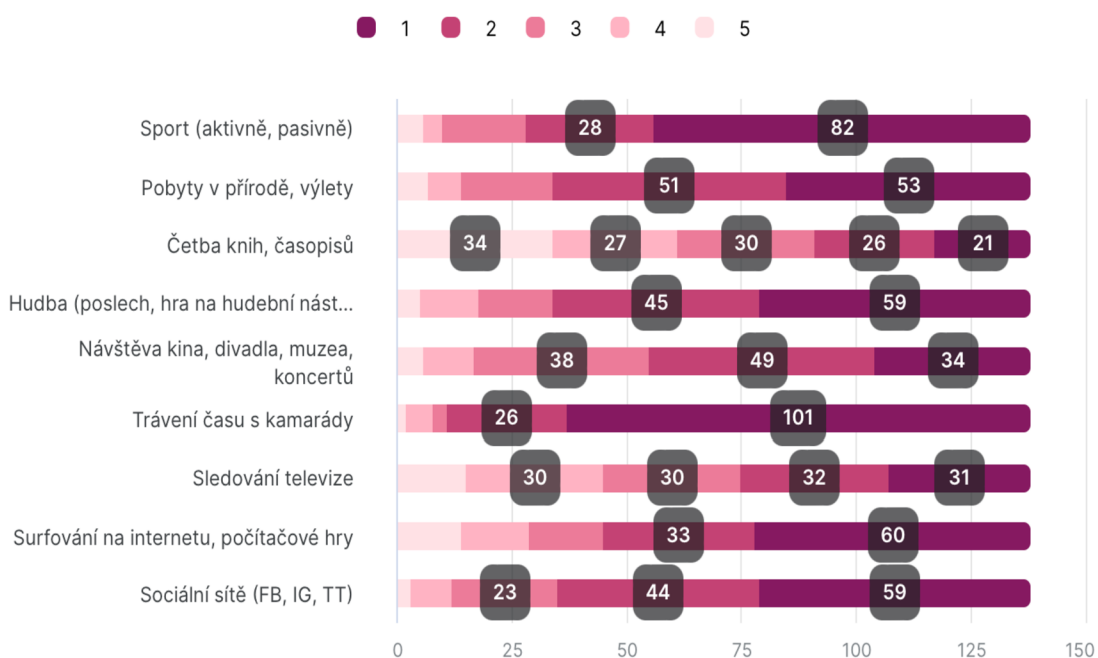
Graf 12 znázorňuje, že většina z dotazovaných dětí v počtu 98 tráví svůj volný čas péčí o domácí zvíře. Nejčastěji psaná zvířata byly psi, kočky, morčata, králíci, křečci, papoušci, agamy, rybičky a želvy. Ojediněle se tam objevil varan, kudlanka, chameleon, slepice, ovce, činčila, potkan a kůň. Pouze 40 z dotazovaných odpovědělo, že svůj volný čas netráví péčí o domácí zvíře.

Tabulka 5 ukazuje, že nejvíce se o zvířata starají dotazovaní ze sedmé třídy, šestá a osmá mají s rozdílem jednoho žáka 23 starajících se dětí a nejméně se starají děti z devátých tříd s počtem 18.

Tabulka 5 – Porovnání péče o domácí zvíře mezi třídami

	Ano - uveď jaké:	Ne	Celkem
6	23	14	37
7	35	7	42
8	22	9	31
9	18	10	28
Celkem	98	40	138

Otázka č. 12 - Každou z následujících oblastí zájmů oznámkuj 1-5 jako ve škole.

Graf 13 – Známkování oblasti zájmů

Graf 13 ukazuje volbu známek dotazovaných ke každému tématu. Jedničku měly označit u zájmů, které jsou jejich nejoblíbenější a pro ně důležité, naopak pětku označovaly u zájmů, na kterých jim nezáleží.

Známku za jedna udělilo nejvíce dotazovaných u trávení času s kamarády, v přesném počtu 101 dětí, 82 dotazovaných si vybralo sport, 60 surfování na internetu, sociální sítě a hudbu ohodnotilo jedničkou stejný počet žáků, tj. 59, následně si 53 dětí vybralo pobyty v přírodě, 34 dětí návštěvu kina nebo divadla, 31 sledování televize a nejméně dětí si vybralo čtení knih nebo časopisů s počtem 21.

Známku za dva dalo nejvíce žáků pobytům v přírodě, tj. 51. Známkou za tři nejčastěji hodnotily návštěvu kina, divadla a koncertů, s celkovým počtem 38. Čtyřkou sledování televize, kterou si vybralo 30 žáků. A pětkou nejvíce dotazovaných žáků hodnotilo četbu, a to s počtem 34.

Otázka č. 13 - Jak často trávíš čas u:

Tabulka 6 – Čas strávený na sociálních sítích, u YouTube a počítačových her

	VÍCE NEŽ 1 HODINU DENNĚ	MAX. 1 HODINU DENNĚ	NĚKOLIK HODIN TÝDNĚ	PŘÍLEŽITOSTNĚ (MAX. 3 HODINY TÝDNĚ)	VŮBEC
Sociálních sítí	51	31	43	8	5
YouTube - sledování a tvorba videí	26	39	39	21	13
Počítačových her, her na mobilu	38	24	35	14	27

Tabulka 6 znázorňuje odpovědi na otázku trávení volného času u sociálních sítí, YouTube a her na počítači či telefonu. Ukazuje, že více než jednu hodinu denně tráví na sociálních sítích 51 dotazovaných. 31 dětí uvedlo, že na nich tráví maximálně 1 hodinu denně, několik hodin týdně na nich tráví čas 43 dotazovaných, příležitostně je navštěvuje 8 dětí a vůbec na ně nechodí 5 dotazovaných dětí. YouTube sleduje více než hodinu denně 26 dětí, maximálně hodinu denně a několik hodin týdně shodně 39 dotazovaných, příležitostně ho sleduje 21 dětí a vůbec 13. U her tráví více než jednu hodinu denně 38 dětí, maximálně jednu hodinu denně 24, několik hodin týdně u her tráví 35 dotazovaných, příležitostně 14 a vůbec je nehraje 27 dotazovaných dětí.

6 DISKUSE

Po porovnání výsledků z vlastního dotazníkového šetření se stanovenými hypotézami mi vyšly následující závěry:

H1 – Více než 75 % dětí tráví nejraději svůj volný čas venku s kamarády.

Tuto hypotézu ověřuje třetí, pátá a dvanáctá otázka dotazníkového šetření.

Třetí otázka se zabývá tím, kde nejraději děti tráví svůj volný čas. V dotazníkovém šetření si 43,5 % dětí vybralo možnost, že svůj volný čas nejraději tráví venku.

Pátá otázka se ptala, s kým nejčastěji tráví svůj volný čas. Zde 41,9 % z dotazovaných dětí označilo možnost, že nejčastěji ho tráví s kamarády.

Ve dvanácté otázce děti známkovaly činnosti zájmu čísly 1–5 jako ve škole. Možnost trávení času s kamarády označilo známkou jedna 101 dotazovaných dětí, tj. 73,2 %.

Na základě výše uvedených informací je hypotéza považována za nepotvrzenou, protože po provedení průměru všech otázek vyšlo, že volný čas venku s kamarády tráví 61,8 % dětí.

H2 – Více než 50 % dětí tráví svůj volný čas organizovanou činností (zájmové kroužky, letní tábory).

Tato hypotéza je ověřována třetí, čtvrtou, osmou a desátou otázkou.

Třetí otázka se zabývá tím, kde děti nejraději tráví svůj volný čas. Možnost na kroužku si vybralo 34 dotazovaných, tj. 24,6 %.

Čtvrtá otázka zjišťuje, do jakého kroužku děti chodí, pokud nějaký vůbec navštěvují. Z dotazovaných dětí 80,4 % uvedlo, že se účastní nějakého zájmového kroužku.

Osmá otázka se ptala na zařízení, které děti ve volném čase navštěvují. Možnost organizované činnosti jako dům dětí a mládeže, sportovní oddíl a základní uměleckou školu si dohromady vybralo 84 z dotazovaných dětí, tj. 60,9 %.

Desátá otázka se zajímala o to, jestli děti jezdí na letní nebo příměstské tábory. Možnosti jezdím jednou ročně a více jak jednou ročně si celkem vybralo 79 dětí, tj. 57,2 %.

Výše uvedené informace dokazují, že hypotéza byla potvrzena, protože z průměru všech otázek můžeme zjistit, že 60,1 % dětí tráví svůj volný čas organizovanou činností.

H3 – Mladší žáci z nižších ročníků (6. – 7. třída) tráví na sociálních sítích, YouTube a u počítačových her méně času než starší žáci z vyšších ročníků (8. – 9. třída).

Tuto hypotézu ověřuje druhá, dvanáctá a třináctá otázka.

Druhá otázka se ptala žáků na navštěvovanou třídu. Do šesté a sedmé třídy chodí 79 dětí, tj. 57,2 %. Osmou a devátou třídu navštěvuje 59 dětí, tj. 42,8 %.

Ve dvanácté otázce měli žáci oznámkovat vybrané oblasti zájmů známkami 1–5 jako ve škole. Známkou jedna označilo sociální sítě, surfování na internetu a hry na počítači 76 žáků 6. a 7. třídy a 43 žáků 8. a 9. třídy.

Třináctá otázka se zaměřovala na množství času stráveného u sociálních sítí, YouTube a počítačových her. Možnost více než 1 hodinu denně označilo 64 žáků 6. a 7. tříd a 51 žáků 8. a 9. třídy.

Z výše uvedených informací se ukazuje, že byla třetí hypotéza vyvrácena. Přesněji vyšlo, že žáci 6. a 7. tříd v zastoupení 88,6 % tráví více volného času na sociálních sítích, YouTube a u počítačových her, než žáci 8. a 9. tříd, se zastoupením 79,7 %.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala trávením volného času dětí na druhém stupni základní školy. Fenomén volného času je poslední dobou hodně probíraný. Nevhodné trávení volného času může vést k sociálně patologickým jevům, jako může být kriminalita, užívání návykových látek apod. Proto by se mělo dbát na aktivní a pozitivní využívání volného času dětí, které jim může hodně pomoci v budoucnu. Vhodné zájmy jim pomůžou se lépe orientovat ve společnosti, poznávat nové lidi a třeba i díky nim naleznou své profesní uplatnění.

Cílem mé práce bylo zjistit, jak děti na druhém stupni základní školy využívají svůj volný čas. Jestli více volného času tráví v různých organizacích pod dohledem pedagogických pracovníků nebo jestli svůj volný čas tráví samy, s kamarády, doma u počítače nebo sociálních sítí. Zjišťovala jsem i to, jestli jsou děti spokojené s množstvím volného času, který mají, protože se dost často stává, že dítě má až moc naplánovaný svůj volný čas, skoro na minuty, ale už nemá čas věnovat se samo sobě nebo jednorázovým činnostem podle jejich vlastního výběru.

Ze tří stanovených hypotéz byly dvě vyvráceny a jedna potvrzena. Vlastně se mi tím ukázalo, že jsem měla o výsledcích práce jiný, a hlavně mylný předpoklad.

Práce potvrdila moji domněnku, že pro pozitivní trávení volného času musí společně fungovat více faktorů. Především to je rodina, škola a prostředí, ve kterém se děti pohybují.

Seznam použitých literárních zdrojů

ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-471-6.

HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-327-7.

HEŘMANOVÁ, Eva a Jiří PATOČKA. *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí II*. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1304-1.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.

KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2011-. ISBN 978-80-247-3875-8.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 2. vyd. Praha: Portál, 1999. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-320-X.

MŮHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie pro sociální pracovníky*. Brno: MSD, 2008. ISBN 978-80-7392-069-2.

NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.

NEUMAN, Jan. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Vyd. 7. Praha: Portál, 1998. ISBN 978-80-262-0628-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

PETROVSKIJ, Artur Vladimirovič. *Vývojová a pedagogická psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Knižnice psychologické literatury.

POSPÍŠILOVÁ, Helena, ed. *Mládež, hodnoty a volný čas*. Olomouc: Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-036-3.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

SKORUNKOVÁ, Radka. *Základy vývojové psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-253-9.

SPOUSTA, Vladimír. *Metody a formy výchovy ve volném čase: kultura a umění ve výchově*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1275-7.

STAŠOVÁ, Leona, Gabriela SLANINOVÁ a Iva JUNOVÁ. *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7.

ŠPIČÁK, Jiljí. *Prostředí z pohledu sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1993. ISBN 80-7067-227-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Seznam použitých elektronických zdrojů

České děti venku: Reprezentativní výzkum, kde a jak tráví děti svůj čas. Nadace Proměny Karla Komárka, 2016. Dostupné z: <http://www.nadace-promeny.cz/cz/vyzkum.html>

Školáci jsou ve volném čase aktivní – ZDRAVÁ GENERACE. *Homepage – ZDRAVÁ GENERACE* [online]. Copyright © 2022, ZDRAVÁ GENERACE [cit. 18.04.2022]. Dostupné z: <https://zdravagenerace.cz/reporty/volny-cas/>

Školní kluby, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/skolni-kluby>

Interdisciplinary Research Team on Internet and Society – Masaryk University [online]. Copyright ©Uq [cit. 20.04.2022]. Dostupné z: https://irtis.muni.cz/media/3137006/eu_kids_online_report_2018_cz_main.pdf

Seznam grafů

Graf 1 - Pohlaví	33
Graf 2 – Pohlaví a porovnání škol	33
Graf 3 – Počet dotazovaných žáků ve třídách na nižším gymnáziu	34
Graf 4 – Počet dotazovaných žáků ve třídách na druhém stupni základní školy ..	34
Graf 5 – Místo trávení volného času	35
Graf 6 – Druhy kroužků	36
Graf 7 – S kým svůj čas děti nejčastěji tráví	37
Graf 8 – Hlavní funkce volného času	37
Graf 9 – Spokojenost dětí se svým volným časem	38
Graf 10 – Navštěvovanost zařízení dětmi ve volném čase	39
Graf 11 – Navštěvovanost letních a příměstských táborů	41
Graf 12 – Péče o domácí zvíře	42
Graf 13 – Známkování oblasti zájmů	43

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Porovnání místa trávení volného času a pohlaví	35
Tabulka 2 – Porovnání spokojenosti dětí na nižším gymnáziu a základní škole ..	38
Tabulka 3 – Chybějící zařízení či kroužek pro volný čas	40
Tabulka 4 – Porovnání návštěvnosti letních táborů mezi školami	41
Tabulka 5 – Porovnání péče o domácí zvíře mezi třídami	42
Tabulka 6 – Čas strávený na sociálních sítích, u YouTube a počítačových her ...	44

Přílohy

Dotazníkové šetření – Trávení volného času dětí na 2. stupni základní školy

1. Pohlaví: dívka – chlapec (odpovídající zakroužkuj)
2. Třída: 6 7 8 9
3. Kde nejraději trávíš svůj volný čas? (zakroužkuj jednu odpověď)
 - a. Doma
 - b. Na kroužku
 - c. Venku
 - d. Jiné – uveď
4. Pokud chodíš do kroužku, do jakého? (možnost zakroužkovat více odpovědí)
 - a. Pěvecký
 - b. Hra na hudební nástroj
 - c. Výtvarný
 - d. Divadelní, literárně dramatický
 - e. Taneční
 - f. Sportovní
 - g. Dětské oddíly (Sokol, Skaut, Brontosauři atd.)
 - h. Nechodím do kroužku
 - i. Jiný – uveď
5. Svůj volný čas nejčastěji trávím s (možnost zakroužkovat dvě odpovědi):
 - a. Kamarády
 - b. Rodinou
 - c. Sám
 - d. V zájmovém kroužku
 - e. Jinak – uveď
6. Jakou hlavní funkci by pro tebe měl volný čas splňovat? (zakroužkuj dvě nejdůležitější)
 - a. Zábava
 - b. Oddech, odpočinek
 - c. Učení se novým dovednostem
 - d. Získávání nových přátel, kamarádů
 - e. Pohyb
7. Jsi spokojen s množstvím svého volného času?
 - a. Mám ho málo
 - b. Stačí mi, jsem spokojen
 - c. Mám ho až moc, někdy se nudím

8. Navštívuješ nějaké z uvedených zařízení ve svém volném čase? (možnost zakroužkovat více odpovědí)

- a. Dům dětí a mládeže
- b. Sportovní oddíl
- c. Základní uměleckou školu
- d. Kino
- e. Divadlo, muzeum atd.
- f. Obchodní centra, kavárny atd.
- g. Hřiště (fotbalové, skateboard park, parkurové atd.)
- h. Koupaliště, plavecký bazén
- i. Jiné – uveď

9. Je nějaké zařízení pro volný čas či kroužek, co ti ve tvém okolí chybí?

.....

10. Jezdíš na letní a příměstské tábory?

- a. Jeden ročně
- b. Více jak jeden ročně
- c. Vůbec
- d. Jiné – uveď

11. Trávíš svůj volný čas péčí o nějaké domácí zvíře?

- a. Ano – uveď jaké
- b. Ne

12. Každou z následujících oblastí zájmů označuj 1-5 jako ve škole. Jedničku označ u zájmů, které jsou tvé nejoblíbenější a důležité, naopak pětka bude u zájmů, na kterých ti nezáleží. (označ křížkem v příslušném políčku)

	1	2	3	4	5
Sport (aktivně, pasivně)					
Pobyty v přírodě, výlety					
Četba knih, časopisů					
Hudba (poslech, hra na hudební nástroj, zpěv)					
Návštěva kina, divadla, muzea, koncertů					
Trávení času s kamarády					
Sledování televize					
Surfování na internetu, počítačové hry					
Sociální sítě (FB, IG, TT)					

13. Jak často trávíš čas u:

	Sociálních sítí	YouTube – sledování a tvorba videí	Počítačových her, her na mobilu
Více než 1 hodinu denně			
Max. 1 hodinu denně			
Několik hodin týdně			
Příležitostně (max. 3 hodiny týdně)			
Vůbec			